ייוו"א/ארכיוו

40-טע יאהרצייט (כ"ז טבת) פון רבי שמשון רפאל דר. הירש זצ"ל

בית יעקב
חודש זשורנאל

אָרגאַן פאַר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילען
רעדאַקטאָר: א. ג. פרידענזאָן

דער ציל פון די בית-יעקב שולען: צו ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל'ס היסטאָרישע אייביגקייט'ס - אידעאַלען.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: א יאָהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאָלאַר. געלד פריהעראויס.
אַדרעס פאַר געלד:
ŁÓDŹ, P. K. O. 65.613.

דאָס פּראָגראַם פון בנות אגודת ישראל: פליכט - ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פּראָבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

איז היינטיגען נומער:

1. 500 נייע אַבאָנענטען.

אַקטועלע שמועסען:

2) הירש'ס פערציגסטע יאָהרצייט
3) אנשטאָט ווערטער — מעשים
4) די בנות-בעוועגונג.

(2–4: א. ג. פרידענזאָן.)

5) הרב ר' שמשון רפאל זצ"ל — הרב טובי' יהודא גוטענטאַג.
6) דער זין פון מצוות מעשיות — דר נתן בירנבוים.
7) די דריי היסטאָרישע טבת טעג — שבתי שענפעלד.
8) דער כרמל — וו. לייכטער.
9) איינע פון אַ סאַך — אלימלך שטייער.
10) אַ רייזע אין אַ קאַלטען ווינטער-טאָג — יצחק שפּיראָ.
11) בית יעקב (ליד) — בן פולס.
12) " " (ליד) — לייב פיינגאָלד.
13) אמונה — רבי נחמן בראַסלעווער זצ"ל.
14) פון חודש צו חודש.
15) אַ פאָרשלאָג — חנה שפּיראָ.
16) ראַיאָן-קאָנפערענץ פון בנות אג"י.
17) קאָרעספּאָנדענציעס.
18) צו אַלע בנות-אָפּטיילונגען.
19) נאָטיצען.
20) אַנאָנסען.

6 יאָהרגאַנג
נומער 38

פרייז 85 גר.

אשה יראת ד' היא תתהלל (משלי)

בית־יעקב־זשורנאל

ערשיינט יעדען ראש־חודש.

בית יעקב לכו ונלכה באור ד' (ישעי')

Łódź, Styczeń, 1929 r. rok 6 | № 38 | ב"ה לאדז, טבת, תרפ"ט. 6 יאהרגאנג

אקטועלע שמועסען

רבי שמשון רפאל הירש'ס זצ"ל פערציגסטע יאהרצייט

דעם היינטיגען 27 טבת געפאלט די פערציגסטע יאהרצייט פון דעם גרויסען גאון, צדיק און געלעהרטען רבי שמשון רפאל דר. הירש זצ"ל.

הרב הירש איז געווען דער ערשטער, דרייסטער שטאלצער פיאנער אין קאמף מיט דער מאדערנער קולטור. נישט איגנארירט און גרינגגעשעצט האט ער די אייראפעאישע אייפטועכצען, נאר זיי אייגגעשפאנט צום דינסט פון הכרת אלקות און חזוק היהדות.

הירש האט געשאפען א סינטעז צווישען דער וועלטליכער וויסענשאפט און טראדיציאנעלער יודישקייט. זייענדיג אליין אנגעזאפט מיט'ן אייראפעאישען וויסען און וועלטליכער בילדונג, איז ער אבער געווען דער גרויסער יודישער תלמיד־חכם און צדיק הדור און ער האט דעריבער איינגעגלייכט די סתירות צווישען דער תורה און די בילדונג. ביי זיין גאנצער פערעהרונג צו ביל־דונג און וויסענשאפט איז הירש נישט אפגעטרעטען אויף א קוצו של יוד פון די יודישע דינים און מנהגים. להיפוך, הגרש האט אין שריפט און ווארט פערטיידיגט די יודישקייטס פרינציפען, די השקפות פון ישראל סבא און די יסודות פונ'ם יודישען דת ווי ארע מאורי הגולה.

א דאנק זיין גרויסען אויטאריטעט אלס וויסענשאפטס־מאן און גדול בתורה איז הירש'ן געלונגען דער קאמף מיט די רע־פארמער. הירש האט געשטעלט מיט זיין לאגיק און מייסטער־האפט קאנסטרוקטיווע ווארט אלע טענות פון די רעפארמ־מאטערישע טעארעטיקער, די דיענער פון דער מאדערנע קולטור. אפגעטער האט ער געגעבען אזא ענטשיידענדען ענטפער דאס זיי האבען געמוזט בלייבען פערשטומט.

די פירות פון הירש'ס ריזיגער ארבייט, איז די העבעדיגע מעכטיגע יודישע ארטאדאקסיע אין דייטשלאנד. פאר די לעצטע פיר צענדליג יאהר זענען א סך הירש'ס אין דייטשלאנד אייסגע־וואקסען.

„ווייסטו קאנען דעם דיכטער מוזטו אין זיין לאנד געהן" זאגט א שפריכווארט — אין דאס איז זעהר צוגעפאסט אויף הירש'ן. בעזוכט די יודישע ארטאדאקסישע קהלות אין דייטשלאנד, און יעדע כלל. טאקי פראנקפורט גופא. וועט איהר בולט זעהן די מהנה תלמידים פון הירש'ס שיטה, די גרויסע צאהל די פלאמירטע אינטעליגענץ צווישען דער דייטשער ארטאדאקסיע, מיט וועלכע דאס גאנצע רעליגיעזע יודענטום קאן שטאלצירען, זענען א דאנק הירש'ן פערהאן. דער גייסט פון הירש'ן לעבט אין יע־דען הארץ פון דעם מערב אייראפעאישען רעליגיעזען יוד. זעה „די ארטאדאקסיע אין דייטשלאנד" ב"י נומער 29) הירש האט אויך געשאפען אזעלכע ווערטען פאר'ן יודענטום, וואס גאנצע דורות וועלען דאס נעמען בירושה. זיינע „ניינצען בריף" זער „חורב" און בכלל אלע הירש'ס שריפטען פערבלייבען אלס אייביגער אוצר פון יודישען פאלק.

אהן הירש'ס וועלט־אנשויאונג, אהן זיין געדאנקענגאנג און אויפקלערונגס סיסטעם, איז קיינער נישט בכח דעם מאדערנעם אייראפעאיש געבילדעטען יוד צו געבען א ענטפער אויף די פראבלעמען פון „וועלט, געשיכטע, מענשהייט, ישראל."

פאר דער לעצטער צייט איז אויך הירש'ס פערזענליכקייט און זיינע ספרים בפרט, געווארען זעהר אקטועל אין פוילען. די מזרח־אייראפעאישע ארטאדאקסישע יוגענד לייענט הירש'ן מיט א פערכאפטען אטעם און נאכמעהר איז הירש געווארען דער מורה־דרך פאר דער רעליגיעזער פרויען יוגענד. די בית־יעקב שולען און די בנות קרייזען בענוצען זיך פיל מיט הירש'ס שטאף.

אין דער פערציגסטער יאהרצייט דארפען די בנות־גרופע פאפולאריזירען הירש'ס אידעאען און זיין געדאנקען־וועלט.

אנשטאט ווערטער פאדערט אונזער בית יעקב שול מעשים

אין דער ארטאדאקסישער טאג צייטונג „דער יוד", פיהרט זיך לעצטענס א גרויסע בית יעקב דיסקוסיע. דעם אריינפיהר צו דער דאזיגער דיסקוסיע האט געגעבען דער חשוב'ער ה' דר. ניעמצעוויטש מיט זיין ארטיקעל „חורבן". אלס לאנג־יעהריגער עסקן אויפ'ן געביט פון אונזער חנוך־הבנות פערקלאגט זיך אונזער רעד. מיטארבייטער ה' נ. אין א קריטישער פארם, אויפ'ן פעהלען פון א סיסטעם און פעדאגאגישע מעטאדען אין אונזער שול־וועזען. עס געפעלען איהם אויך נישט א טייל שול־ביכער מיט וועלכע מען בענוצט זיך אין אונזער שול ביים אונטערריכט.

גג. ווארטען מיר אפשר גארנישט געהאט פעראיבעל אויפ'ן דר. נ. ווייל „קריטיק איז געזונד" און פריי פון חסרונות איז קיין שום שול־וועזען נישט, בפרט אזא יונגע שול־בעוועגונג ביי בית יעקב, וואס ארין מוז געשאפען ווערען פון דאס ניי.

אדרבא, זאל טאקי קומען צו הילף דער בית־יעקב שול וואס מעהר פאכמענער אויפ'ן פעדאגאגישען געביט, ווער שטערט וועמען?

הרמאי, גיבען מיר דאך טייזענד יישר כוחות די פעדאגאגי־שע קרעפטען פון דער מערב אייראפעאישער ארטאדאקסיע וועלכע האבען זיך געשטעלט בגוף ונפש צום דינסט דער בית־יעקב בעוועגונג.

דר. נ. האט אבער איבערגעכאפט די מאס. אין פערגעסען

500 נייע אבאנענטען — זיכערן די עקזיסטענץ פון בית־יעקב־זשורנאל!

פריינד, סימפאטיקער — בלייבט דאסמאל נישט גלייכגילטיג!

מיר קאנסטאנטירען מיט פרייד, אז דאס ערשטע מאל פאר די זעקסטהאלבען יאהר, זינט אונזער זשורנאל ערשיינט, איז אונז ב"ה געלונגען 4 חדשים רעגולער, אהן הפסקה ארויסצוגעבען אונזער זשורנאל יעדען חודש.

די דאזיגע ארבייט דורכצופיהרען, האט אונז געמיטיגט, די סימפאטיע און טיילווייזע מיטהילף, וואס אונזערע פריינד אין פיל ערטער האבען ענדליך אנגעהויבען ארויסווייזען. דורכ'ן פערגרעסערן די צאהל אבאנענטען אין דער עיקר, דאס אפרופען זיך פון פיל לעהרערינס און בנות פיהרערינס. וועלכע האבען ענד־ליך אנגעהויבען זעהען ז י ך, אלס פעראינטערעסירטע אין דעם בייהילפיג זיין צום ערשיינען פון זייער איינ־ציגער טריבונע, רעם בית־יעקב זשורנאל און זארגען פאר'ן פערשפרייטען דעמזעלבען.

דעם אמת געזאגט וואלטען מיר גערן געוואלט שוין אמאל פטור ווערען פון שרייבען אונזערע אפעלען און רופען, עס איז אונז שטארק נישט ניחא צו רופען נאך הילף... ליידער אבער איז דער מאטער־יעלער מצב נאך אלץ נישט בעפרידיגענד און מיר מוזען אלץ כסדר, איבערחזר'ן דאס וואס אלע אונזערע פריינד ווייסען שוין פון לאנג.

מיר לייקענען אבער נישט אז די צאהל אבאנענטען האבען זיך אויפ'ן זעקסטען יאהר פערגרעסערט און הגם, עס פעהלען נאך מינדעסטענס 500 אבאנענטען בכדי צו זיכערן דעם קיום פון זשורנאל אויף פעס־טע יסודות—זענען מיר אבער פול מיט אפטימיזם און מיר האבען דעם שטארקסטען פערטרויען אויף דער ארט. געזעלשאפט אז אויפ'ן צווייטען קווארטאל, פון וואס עס איז דער ערשטער נומער דאס דאזיגע העפט 38, וועלען די צאהל 500 נייע אבאנענטען בעשטימט דורך אונזערע פריינד ווערבירט ווערען.

אגב, איז אויך דער חוב פון אלע אונזערע פריינד צו זארגען דערפאר, אז די וואס האבען נאר איין מאל אבאנירט אונזער זשורנאל, דאס זיי זאלען אונזערע שטענדיגע אבאנענטען בלייבען.

אלזא, טרעט צו תיכף צו דער **פינף הונדערט אבאנענטען אקציע** – זעהט אז איירע בע־קאנטע און קרובים זאלען ווערען אבאנענטען פון „בית יעקב". צו יעדען לעזער זענען אונזערע ווערטער גע־ווענדעט. ווייסט אויך, אז אויב ס'וועט אונז געלונגען די יעצטיגע אבאנענטען אקציע, וועלען מיר בע"ה אויף להבא פערגרעסערן די צאהל זייטען פון זשורנאל, עס וועלען צוגעצויגען ווערען נייע ליטערארישע קרעפטען און דער זשורנאל וועט קאנען ערפילען זיין גרויסע אויפגאבע, אלס טריבונע פון דעם הערליכסטען יודישען אידעאל אין אונזער גייסטיג־ארימער צייט.

בלייבט נישט גלייכגילטיג און טיילט אונז תיכף מיט דעם רעזולטאט פון דער אבאנענטען־אקציע!

* * *

אילוסטרירטער בית־יעקב־אלמאנאך

צול"ב נישט פאראויסגעזעהענע סבות וועט ערשיינען דער „בית־יעקב־אלמאנאך" מיט א פערשפעטיגונג, ערשט דעם קומענדיגען חודש.

אין אלמאנאך בעטייליגען זיך צעהנדליגער אנגעזעהענע ארט. שריפטשטעלער פון לאנד און אויסלאנד

פרייז 6 זל. אנ'עקזעמפלאר מיט פארטא.

פאר אבאנענטען וואס צאהלען פריהעראויס נאר 3,30 זל.

געלד פריהעראויס!

א ברכה־פולען מזל־טוב

ווינשען מיר די איבערגעבענע טוערין פאר אונזער הייליגען געדאנק און פערשפרייטערין פון בית יעקב־זשורנאל, פער־וואלטונגס־מיטגלידערין פון דער קראקאווער בנות אגו"י

פרל. לאה וואקסבערג

צו איהר תנאים־שרייבען

מיט ה' דוד בינם פראווירט

צענטראלע בנות אגו"י אין פוילען

רעד. בית־יעקב־זשורנאל

א הארציגען מזל־טוב דער איבערגעגעבענער בא"י מיט־ארבייטערין פרל. שבע גרוימאן צו איהר פערלאבונג מיט ה' אפרים בראמבערג (ווארשא) ווינשען

לעהרערין הירש, קליין־מעדכען־גרופע און V קל. ב"י־שילערינס.

וויעלון.

מזל טוב! — מזל טוב!

ווינשען מיר דעם פריינד פון אונזער זשורנאל, דעם חשובן אגודה־עסקן ה' ישעי' סטאווינסקי (גראיעווע) צו זיין חתונה.

רעד. בית יעקב זשורנאל.

אשה יראת ד'
היא תתהלל
(משלי)

בית-יעקב-זשורנאל

ערשיינט יעדען ראש-חודש.

בית יעקב לכו
ונלכה באור ד'
(ישעי')

Łódź, Styczeń, 1929 r. rok 6 | № 38 | ב"ה לאָדז, טבת, תרפ"ט. 6 יאָהרגאַנג

אקטועלע שמועסען

רבי שמשון רפאל הירש'ס זצ"ל פערציגסטע יאָהרצייט

דעם הייַנטיגען 27 טבת געפאַלט די פערציגסטע יאָהרצייט פון דעם גרויסען גאון, צדיק און געלעהרטען רבי שמשון רפאל דר. הירש זצ"ל.

הרב הירש איז געווען דער ערשטער, דרייסטער שטאָלצער פּיאָנער אין קאַמף מיט דער מאָדערנער קולטור. נישט איגנאָרירט און גרינגגעשעצט האָט ער די אייראָפּעאישע אויפטועכצען, נאָר זיי אייגגעשפאַנט צום דינסט פון הכרת אלקות און חזוק היהדות.

הירש האָט נעשאַפען אַ סינטעז צווישען דער וועלטליכער וויסענשאַפט און טראַדיציאָנעלער יודישקייט. זייענדיג אַליין אָנ-געזאַפּט מיט'ן אייראָפּעאישען וויסען און וועלטליכער בילדונג, איז ער אָבער געווען דער גרויסער יודישער תלמיד-חכם און צדיק הדור און ער האָט דעריבער אויסגעגלייכט די סתירות צווישען דער תורה און די בילדונג. ביי זיין גאַנצער פערעהרונג צו ביל-דונג און וויסענשאַפט איז הירש נישט אָפּגעטרעטען אויף אַ קיצו של יוד פון די יודישע דינים און מנהגים. להיפוך, הירש האָט אין שריפט און וואָרט פערטיידיגט די יודישקייטס-פּרינציפען, די השקפות פון ישראל סבא אין די יסודות פונ'ם יודישען דת ווי אַלע מאורי הגולה.

אַ דאַנק זיין גרויסען אויטאָריטעט אַלס וויסענשאַפטס-מאַן און גדול בתורה, איז הירש'ן געלונגען דער קאַמף, מיט די רע-פאָרמער. הירש האָט צושמעטערט מיט זיין לאָגיק און מייסטער-האַפט קינסטלעריש וואָרט אַלע טענות פון די רעפאָר-מאַטאָרישע טעאָרעטיקער, די דינער פון די מאָדערנע קולטור-אָפּגעטער האָט ער געגעבען אַזאַ ענטשלאָסענעם ענטפער, דאָס זיי האָבען געמוזט בלייבען פערשטומט.

די פירות פון הירש'ס ריזיגער אַרבייט, איז די לעבעדיגע מעכטיגע יודישע אָרטאָדאָקסיע אין דייטשלאַנד. פאַר די לעצטע פיר צענדליג יאָהר זענען אַ סך הירש'ס אין דייטשלאַנד אויסגע-וואַקסען.

„ווילסטו קאָנען דעם דיכטער מוזטו אין זיין לאַנד געהן" — זאָגט אַ שפּריכוואָרט — און דאָס איז זעהר צוגעפּאַסט אויף הירש'ן. בעזוכט די יודישע אָרטאָדאָקסישע קהלות אין דייטשלאַנד, און ועל כלם, טאַקי פ ר אַ נ ק פ ו ר ט גופא, וועט איהר בולט זעהן די מחנה תלמידים פון הירש'ס שיטה. די גרויסע צאָהל די פלאַמירטע אינטעליגענץ צווישען דער דייטשער אָרטאָדאָקסיע, מיט וועלכע דאָס גאַנצע רעליגיעזע יודענטום קאָן שטאָלצירען, זענען אַ דאַנק הירש'ן פערהאַן. דער גייסט פון הירש'ן לעבט אין יע-דען האַרץ פון דעם מערב אייראָפּעאישען רעליגיעזען יוד. (זעה „די אָרטאָדאָקסיע אין דייטשלאַנד" ב"י נומער 29) הירש האָט אויך געשאַפען אַזעלכע ווערטען פאַר'ן יודענטום, וואָס גאַנצע דורות וועלען דאָס נעמען בירושה. זיינע „ניינצען בריף" דער „חורב" און בכלל אַלע הירש'ס שריפטען פערבלייבען אַלס אייביגער אוצר פון יודישען פאָלק.

אָהן הירש'ס וועלט-אַנשויאונג, אָהן זיין געדאַנקענגאַנג און אויפקלערונגס סיסטעם, איז קיינער נישט בכח דעם מאָדערנעם אייראָפּעאיש-געבילדעטען יוד צו געבען אַ ענטפער אויף די פּראָ-בלעמען פון „וועלט, געשיכטע, מענשהייט, ישראל."

פאַר דער לעצטער צייט איז אויך הירש'ס פערזענליכקייט און זיינע ספרים בפרט, געוואָרען זעהר אַקטועל אין פּוילען. די מזרח-אייראָפּעאישע אָרטאָדאָקסישע יוגענד לייענט הירש'ן מיט אַ פערכאַפּטען אָטעם און נאָכמעהר איז הירש געוואָרען דער מורה-דרך פאַר דער רעליגיעזער פרויען יוגענד. די בית-יעקב שולען און די בנות-קרייזען בענוצען זיך פיל מיט הירש'ס שטאָף.

אין דער פערציגסטער יאָהרצייט דאַרפען די בנות-גרופּע-פּאָפּולאַריזירען הירש'ס אידעאַלען און זיין געדאַנקען-וועלט.

אַנשטאַט ווערטעד—פּאָדערט אונזער בית-יעקב-שול מעשים

אין דער אָרטאָדאָקסישער טאָג-צייטונג „דער יוד", פיהרט זיך לעצטענס אַ גרויסע בית-יעקב-דיסקוסיע. דעם אַריינפיהר צו דער דאָזיגער דיסקוסיע האָט געגעבען דער חשוב'ער ה' דר. ניעמצעוויטש מיט זיין אַרטיקעל „חורב". אַלס לאַנג-יעהריגער עסקן אויפ'ן געביט פון אונזער חנוך-הבנות פערקלאָגט זיך אונזער רעד. מיטאַרבייטער ה' נ. אין אַ קריטישער פאָרם, אויפ'ן פעהלען פון אַ סיסטעם און פּעדאַגאָגישע מעי-אָדען אין אונזער שול-וועזען; עס געפעלען איהם אויך נישט אַ טייל שול-ביכער מיט וועלכע מען בענוצט זיך אין אונזער שול ביים אונטערריכט.

נו, וואָלטען מיר אפשר גאָרנישט געהאַט פעראיבעל אויפ'ן דר. נ., ווייל „קריטיק איז געזונד" און פריי פון חסרונות איז קיין שום שול-וועזען נישט, בפרט אַזאַ יונגע שול-בעוועגונג בית-יעקב, וואָס אַלץ מוז געשאַפען ווערען פון דאָס ניי.

אדרבא, זאָל טאַקי קומען צו הילף דער בית-יעקב-שול וואָס מעהר פאַכמענער אויפ'ן פּעדאַגאָגישען געביט, ווער שטערט ווער?

הלמאי, גיבען מיר דאָך טויזענד יישר-כוחות די פּעדאַגאָגי-שע קרעפטען פון דער מערב-אייראָפּעאישער-אָרטאָדאָקסיע וועלכע האָבען זיך געשטעלט בלב ונפש צום דינסט דער בית-יעקב בעוועגונג.

דר. נ. האָט אָבער איבערגעכאַפּט די מאָס, און פערגעסען

[illegible] – זיכערן די [illegible] פון בית-יעקב-זשורנאל

[illegible] בלייבט דאָמאָל נישט גלייכגילטיג

[illegible]

ביי [illegible] בלייבט נישט גלייכגילטיג און טיילט אונז תיכף מיט דעם רעזולטאַט פון דער [illegible] אַבאָנענטען-אַקציע!

אילוסטרירטער בית-יעקב-אלמאנאך

צוליב נישט פאָראויסגעזעהענע [illegible] דער „בית-יעקב-אלמאנאך" [illegible] פערשפּעטיגונג. ערשט דעם קומענדיגען חודש.

אין אלמאנאך בעטייליגען זיך [illegible] פון לאַנד און אויסלאַנד

פּרייז 6 זל. אַנ'עקזעמפּלאַר מיט פּאָרטאָ.

פאַר אַבאָנענטען [illegible] 3,30 זל.

געלד פאָרויסצאָהלען!

א הערצליכען מזל-טוב

[illegible] אַ הערציגען מזל-טוב דער איבערגעגעבענער בא"י מיט-אַרבייטערין פרל. שבע גרוסמאַן צו איהר פערלאָבונג מיט ה' אפרים בראַמבערג (וואַרשאַ) ווינשען

לעהרערין הירש, קליין-מעדכען-גרופּע און V קל. ב"י-שילערינס.

ה י ע ל ו ן.

א הערצליכען מזל-טוב

[illegible] די איבערגעגעבענע [illegible] פאַר אונזער [illegible] בית יעקב-זשורנאל [illegible] בנות אגו"י פרל. לאה [illegible]

צו איהר [illegible]

מיט ה' דוד בינם [illegible]

[illegible] בנות אגו"י אין פּוילען

רעד. בית-יעקב-זשורנאל

מזל טוב! – מזל טוב!

ווינשען מיר דעם פריינד פון אונזער זשורנאל, דעם חשובען אגודה-עסקן ה' ישעי' סטאַרינסקי (גראַיעוואָ) צו זיין חתונה.

רעד. בית יעקב זשורנאל.

אין דעם „חכמים הזהרו בדבריכם", אָנגרייפענדיג די עצם-זאַך פון בויען אַ סעמינאַר.

די עקזעקוטיווע פון „חורב" האָט געפונען פאַר נויטיג אַרויסצוטרעטען מיט אַ אָפענער ערקלערונג דאָס ביי איהר גאַנצער פערעהרונג צום ה' נ. איז זי דאָך מיט איהם נישט מסכים און זי ווייזט אָן דערויף אַז דר. נ. איז ווייניג אינפאָרמירט מיט דעם איצטיגען מצב פון בית יעקב-שול וועזען.

אויף אַ ברייטערען אופן שטעלט זיך אָפּ אויף דר. נ. אַרויסטריט דער שול-דירעקטאָר ה' אָרלעאַן מיט אַ סעריע זעהר זאַכליכע מאמרים, וועלכע בעריהרען אויך אין מעריטום אַ רייהע פראַגען פון אונזער שול הן פון אָרגאַניזאַציאָנעלער הן פון פּעדאַגאָגישער נאַטור. בכלל אָבער איז ה' אָרלעאַן אין דער מיינונג אַז דער גאַנצער ענין דאַרף אין אַ ספּעציעלער קאָמיסיע דיסקוטירט ווערען.

דערמיט איז אָבער די פּאָלעמיק נאָך נישט געוואָרען פערענדיגט און דער „יוד" (№ 38) ברענגט ווידער אַ נייעם אַרויסטריט פון ה' דר. נ. נאָך שאַרפערע אויסדריקען און עס פערשטעהט זיך אַז עס וועט ווייטער אַוועק אַ סדרה מיט ערקלערונגען, שאלות און תשובות כנהוג.

דער שרייבער פון די שורות איז אָבער אין דער מיינונג, אַז נישט נאָר עס איז נישט דאָס אָרט אין דער פרעסע פון אַזאַ דיסקוסיע. אויך די ריכטונג פון דער פּאָלעמיק קאָן אַוועקגעפיהרט ווערען אויף אַ שעדליכען וועג — דערצו דאַרף דעריבער נעמען אַ סוף.

זאָלען זיך בעסער צונויפקומען אַלע עסקנים פאַר אונזער חנוך הבנות און אָפּהאַלטען רוהיגע בעראַטונגען מכח דעם, וואָס עס דאַרף געטון ווערען אויף להבא, פאַר דער ענטוויקלונג פון אונזער שול.

דער גרעסטער אַבסורד איז אויך דאָס דיסקוטירען איבער'ן עבר. אגב איז נישט קיין קלענערע עולה דער עפענטליכער אָנגריף אויפ'ן סעמינאַר-בוי — פ ו י ל י ש ע יודען האָבען דערווייל צום גאַנצען עסק נאָך ווייניג צושטייער נעגעבען!..

אונז אַלעמען איז טייער דער רעליגיעזער חנוך-הבנות און מיר אַלע שטרעבען צו זעהן די בליהונג און דאָס שטייגען פונ'ם בית-יעקב-ווערק—לאָמיר דעריבער איבערגעהן פון ווערטער צו מעשים.

....

די נאהנטע קאנפערענצען פון בנות-אגודת-ישראל.

אין דער נאָהנטער צייט ווערט דריי יאָהר זינט עס איז פאָרגעקומען די גרינדונגס-קאָנפערענץ פון בנות אגודת ישראל.

פאַר די קרוב דריי יאָהר צייט האָט די בנות-בעוועגונג שוין צו פערצייכנען פיל ערפאָלגען אויף איהר חשבון. די סכנה אַז אונזערע קינדער, וואָס וועלען ענדיגען די בית-יעקב שולען זאָלען חלילה אַריינפאַלען אין די נעצען פון אפיקורסישע יוגענד-פעראיינען, איז פערהיטען געוואָרען דורך דער גרינדונג פון די בנות-גרופּען.

אויף די ערטער ווי בנות אגודת ישראל עקזיסטירט—בערך אין 60 פונקטען—זעהט מען שוין די שענע פירות דערפון. אַ חוץ וואָס דורך די „בנות" ווערט פאָרטגעזעצט די בית-יעקב-ערציהונג ווערען נאָך אָבגעראַטעוועט פון כפירה און הפקרות די דערוואַקסענע יודישע טעכטער, וועלכע האָבען נישט בעקומען קיין בית יעקב-ערציהונג.

דער צ. ס. אין לאָדז וואָס האָט מיט 3 יאָהר צוריק די לאָזונג געוואָרפען פאַר דעם געדאַנק פון שטאַרקען דאָס רעליגיעזע בעוואוסטזיין ביי דער יודישער פרויען יוגענד און אָרגאַניזירען דיזעלבע אונטערן פאָהן פון אגודת ישראל, געפינט זיך אָבער אַלץ איינאיינעם אָהן מיטלען און אָהן מיטהילף מצד דער אָרטאָדאָקסישער געזעלשאַפט.

דער צ.ס. איז די גאַנצע צייט אויסגעשטעלט בלויז אויף פרייוויליגע קרעפטען.

די בנות-בעוועגונג צעוואַקסט זיך ב"ה מיט אַ שנעלען טעמפּאָ און איצט ווען עס דאַרפען פאָרקומען צוויי וויכטיגע קאָנפערענצען פון די בנות-אָפּטיילונגען, איז דער חוב פון דער אגודה-צענטראַלע אין וואַרשא מיטצוהעלפען דאָס דורכצופיהרען.

דאָס ניי-געוועהלטע דירעקטאָריום פון דער אגודה צענטראַלע, וועלכעס האָט אויף זיך גענומען צו פערשטאַרקען בכלל די אגודה-אַרבייט, דאַרף אויך נישט פערנאַכלעסיגען דאָס געביט פון בנות-אגודת-ישראל, אַלס די בעוועגונג, וועלכע די דריטע לאַנדעס-קאָנפערענץ האָט בעשלאָסען צו שטיצען.

נישט ווייניגער וויפיל עס פערדינט מיטהילף די בעוועגונגען פון צעירי אגודת ישראל און פועאג"י, פערדינט אויך בלי ספק די בנות אגודת ישראל!

בית-יעקב

י. בן פּלז.

רבבה כצמח השדה נתתיך (יחזקאל ט"ז)

געוואָרען שטויב די רויהע, ווילדע שטיינער,
דאָס פעלד אויסגעגלייכט, דער וועג פריי —
שטעהסטו מיט דיינע גלידער און ביינער,
און אַקערסט שטיל און אַקערסט טריי...

ג—ט שיק דאָך דיין ברכה אין די זאמען,
וואָס כ'לעג אין די ערד, די טויטע —
זאָלען זיי זיך פרוכפערן און באַלד קומען
די פירות, די שעהנע, רויטע...

ס'טוען זיך ראַנגלען אין דער קאַלטער נאַכט
דער מלאך מיט'ן בייזען שטן
דאָס לעבען זיגט, געווינט די אויבער-מאַכט
פערטרייבט אויף אייביג דעם שטן...

בעשיינט פון דער זון גרינט און בליהט דאָס פעלד,
פון דער טויטער ערד שפּראָצט לעבען —
דערקוויקט, פול האָפנונג, איז דאָס האַרץ פונ'ם העלד:
ס'וועט זיך שוין אַלץ ווייטער וועבען

— — — — — — — — — — — — — —

אַ פרויען-דור, אינ'ם האַרץ סיני-פייער,
עס קומט אָן, זעהר פריש און מונטער —
אַלץ וואָס איז יודיש, איז פאַר איהם טייער,
און מאַכט די שוואַכע געזונטער

בית יעקב איז זיין הייליגער נאָמען
יעקב זיין הייליגער זאָמען,
בית יעקב איז זיין הייליגער נאָמען,
יעקב זיין הייליגער זאָמען...

הרב ר' שמשון רפאל דר. הירש זצ"ל.

(צו זיין יאהרצייט כ"ז טבת)

פון הרב טובי' יהודא גוטענטאַג אבד"ק סאכאטשיו.

והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל י"ב).

צו דער צאָהל איינפלוסרייכע און ערהאַבענע פּערזענליכקייטען, וועלכע האָבען זיך בעוויזען אויף דעם יודישען האָריזאָנט אין לעצטען יאָהרהונדערט קאָן געוויס ווערען פערעכענט דער בערִיהמטער איבעראַל-געאַכטעטער פראַנקפורטער רב, ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל, מיט וועמענס שאַפונג עס הויבט זיך אָן אַ נייע תקופה אין דער געשיכטע פון מערב-אייראָפּעאישען יודענטום. ווי די בלישטשענדע שטערן אויף דעם הימעל, וועלכע צוטרייבען די נאַכט-פינסטערניש און גלייכצייטיג זענען זיי אויך וועג-ווייזערס פאַר די רייזענדע אין די ווייטסטע וויסטע און ווילדיגע מדבריות, אַזוי האָט אויך הרב הירש ז"ל בעלויכטען און בעשטראַהלט דאָס יהדות אין דער פינסטערער, בערלינער השכלה עפּאָכע און אַלע בלאָנדזשענדע, מיד-געפאַלענע פון נייע וועגען זוכען, האָט ער אַרויפגעפיהרט אויף דעם אַלטען בעקאַנטען אויסגעטרעטענעם יודישען וועג.

ר' שמשון רפאל הירש ז"ל איז געווען בעשאָנקען מיט גענִיאַלע טאַלאַנטען און זעלטען-ערגעווהנליכע אייגענשאַפטען. די אַלע גרויסע און פערשידענאַרטיגע קראַפטס-פעהיגקייטען וואָס אַ יודישער אויטאָריטעט און פאָלקס-פיהרער מוז בעזיצען האָבען זיך אין איהם פעראייניגט. זיין הויך אַרט-דענקען, זיין קלאָרער פערשטאַנד, זיין טיף-דרינגענדער און ווייט-זעהענדער בליק, זיין גרויס רייכטום ידיעות אויף אַלע צווייגען פון דער וויסענשאַפט, זיין אייזען-שטאָלענער כאַראַקטער אין דערצו די הערכסט איידעלע ערהאַבענע מדות טובות, די ווייכע פּאָעטישע נשמה און צו דעם אַלעמען, זיין הייסע ליבע צו זיין פאָלק, אָט די אַלע בעזונדערע מעלות האָבען איהם געמאַכט פאַר אַ גאַנצען פאָלקסמאַן אין ברייטסטען און שענסטען זין פון וואָרט.

אָבער נישט דערמיט האָט ער זיך אַ אייביגען רוהם ערוואָרבען און נישט דאַדורך איז זיין נאָמען מיט גאָלדענע בוכשטאַבען אין דער יודישער געשיכטע פערקריצט געוואָרען; מיט גרויסע ערהאַבענע מענער איז דאָס יודישע פאָלק שטענדיג אין אַלע צייטען רייך געווען. ער האָט זיך אונשטערבליך געמאַכט, מיט זיינע ריזען-מעשים וועלכע ער האָט געשאַפען פאַר דעם טראַדיציאָנעלען יודענטום. זיין גלענצענדער נצחון איבער דעם רעפאָרם-יודענטום, די גרויסע צאָהל גייסטיג-פערהלשטע און פערשמאַכטע, וועלכע ער האָט מיט הימלישען טוי דערקוויקט און דערמונטערט, די טויזענדער נאָכפאָלגערס זיינע, אין וועלכע עס לעבט ביז היינט הירש'ס גייסט, אָט דאָס אַלץ האָט איהם אַ לעבעדיגען מאָנומענט געשטעלט.

דאָס יודישע פאָלק האַלט זיך ביי אַ בעשטימטען פרינציפּ, נעמליך, אָפּצושאַצען דעם גרויסען ווערט און די פערדינסט פון זיין הויך-געלעהרטע מענער לויט דעם אַרט-אויספיהרונג פון זיינע אָנהענגערס און סימפּאַטיקערס. די אייגענטליכע שטריכען פון גרויסען מאַן דריקען זיך בולט און דייטליך אויס אין די תלמידים זיינע „מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע"? — דאָס איז די יודישע מעטאָדע, נעמליך, צו מעסטען דעם געדאַנקענגאַנג פון רבי' לויט דעם אַרט-לעבען און דענקען פון די וועלכע זעצען פאָרט זיין לעהרע, אויך דער יודישער פילאָזאָף משה בן מנחם מענדעלזאָהן אין זיין צייט האָט פרעטענדירט צו זיין אַ טרייער יוד און אַ איבערגעגעבענער צו דער תורה, זאָגאַר אַ אַפּאָלאָג, א פערטיידיגער פון יהדות. אין זיין פּאָלעמיק וואָס ער האָט געפיהרט מיט דעם בעוואוסטען גלח לעוואַטער פון יענער צייט האָט ער אויפגעהויבען דעם כבוד פון יודענטום ביי דער אויסערליכער וועלט. ער האָט אויך אויסגענוצט זיין איינפלוס אויף זיינע נישט יודישע חברים צו פערבעסערען די יודיש עקאָנאָמישע לאַגע. און דאָך וואָרט ער גרינגגעשעצט ביי אַלע רעליגיעזע יודען זאָגאָר ביי אַ טייל נאַציאָנאַליסטען און מען בעציהט זיך צו איהם אַנטיפּאַטיש. מחמת זיינע אַלע קינדער אין תלמידים האָבען דעזערטירט, זייער ג—ט פערראַטען און זייער פאָלק מיט אייביגע שאַנד בעדעקט. אין טאַקע פון דעם שטאַנדפּונקט בעגרייפען מיר ערשט דאָס גרויסקייט פון הרב הירש. וויפיל דאַנקבאַרקייט, אכטונג און פערעהרונג ער האָט זיך ביי דעם טראַדיציאָנעלען יודענטום פערדינט.

דער בעקאַנטער מאמר חז"ל „יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" קאָן אויך געזאָגט ווערען אויף הרב הירש זצ"ל. מיט זיין אָפּשטאַרבען האָט זיך זיין טעטיגקייט נישט אָפּגעשטעלט, דער יודישער פונק וועלכען ער האָט אויסגעבלאָזען, צופלאַקערט זיך אין צופלאַמט זיך וואָס אַמאָל מעהר און גרעסער. דער עכטער טיפ יודישע קהלות אין גאַנץ מערב-אייראָפּאַ, וועלכע האַלטען אין איין בליהען און וואַקסען, און פון וועלכע עס שפּיגעלט זיך אָפּ דער גייסט פון ישראל סבא, דאָס אַלץ זענען די פרוכטען פון די קערענדלעך, וועלכע הירש האָט פערזייט, און וואָס ווייטער און שפּעטער שפּירט מען בעסער די גוטע פאָלגען פון זיינע גרויסע מעשים.

ער איז געווען דער קינסטליכער מייסטער וועלכער האָט געפאַנצערט דאָס יהדות שיף אַזוי, אַז שווימענדיג צווישען די אַלע שטראָמען און וואַלען פון די מאָדערנע וועלט-קולטען זאָל זי בלייבען גאַנץ אונבעשעדיגט.

ווי ר' סעדי' גאון אין זיין קאַמף מיט די קראים וואו ער האָט דייטליך אויפגעוויזען זייער אונוויסענהייט און גרונדלאָזיקייט, אַזאַ אַרט קאַמף האָט אויך הירש געפיהרט מיט די רעפאָרמאַטאָרען אין זיין צייט, ער האָט זייער רעפאָרם-געביידע געגנצליך אומגעוואָרפען און געוויזען אַז זי שטייט אויף היגערישע פיסלעך און האָט נישט קיין יסוד הינטער זיך, די רעפאָרם-תורה האָט קיין האָהר ענליכקייט, נישט אין פאָרם נישט אין אינהאַלט, צו תורת-משה דאָס איז פשוט אַ מין שמד אין אַ צווייטער אויפלאַגע און אַז פריהער אָדער שפּעטער מוזען איהרע פרעדיגערס פערשוואונדען ווערען פון דער יודישער אַרענאַ.

הרב ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל האָט זיין צייט און פעהיגקייטען געווידמעט בלויז פאַר די מערב-אייראָפּעאישע ברודער זיינע, און דעריבער האָט ער אַלע זיינע קלאַסישע ווערק פערפאַסט בלויז אין דער דייטשער שפּראַך, זייענדיג בטבע אַ גרויסער ענו האָט ער נישט געגלויבט, אַז פאַר די מזרח-יודען, וואו דער קול תורה האָט דעמאָלט פערהילכט די בתי מדרשים און

דאָס יהדות איז שטרענג אָפּגעהיט געוואָרען אין איהר ריינקייט און הייליגקייט, אַז פאַר זיי זאָל ער האָבען וואָס צו זאָגען. אין דער ווירקליכקייט אָבער האָבען אויך מיר מזרח-יודען אין זיין לעהרע זיך געגויטיגט, ווי עס בעשטעטיגט דער פאַקט, אַז דער גרעסטער טייל ספרים זיינע זענען שוין אויף העבּרעאיש איבערזעצט געוואָרען מיט די הסכמות פון די גדולי הדור. איבּערהויפּט נויטיגט זיך אין זיי אונזער יוגענד פון דער לעצטער צייט, וועלכע זענען אָנגעשטעקט געוואָרען מיט די באַצילען פון דער אַפּאָליגער בערלינער השכּלה. אָבער אויך די עלטערע, רייפערע מזרח-יודען האָבען ביי הירש'ן אַ סך געלערנט. ער האָט אין זיי ענטוויקעלט דאָס בּעוואוסטזיין, אַז מיר האָבּען זיך מיט אונזער יהדות זיך גאָר נישט וואָס צו שעמען, אַז מיר ברויכען נישט היפּנאָטיזירט ווערען פון עפּעס אַ שלאָג-וואָרט אָדער אַ שעהנע פראַזע פון אַ מאָדערנעם אייראָפּעאיש געלעהרטען, אַלעס זייערס איז קליין און נישטיג אַנטקעגען אונזער תורה, וועלכע איז די קוועלע פון הימלישער שעהנקייט און פאָלקאָמענהייט.

אויך די ענטשטעהונג פון אונזערע אָרטאָדאָקסישע אָרגאַניזאַציעס האָבען מיר הירש'ן צו פערדאַנקען. ער איז געוועזען דער ערשטער איניציאַטאָר צו פעראייניגען די רעליגיעזע יודען אין איין קערפּערשאַפט, צו בעפרייען זיך פון די חפשים'ס אַפּטרופּסות.

ווי בּעוואוסט זענען אין יענער צייט די קלענערע צאָהל רעליגיעזע יודען אין דייטשלאַנד פּשוט אונטערדריקט געוואָרען דורך דער מעהרהייט פון זייערע רעליגיאָנסלאָזע ברידער. אין שפּיץ פון די יודישע געמיינדעס זענען געשטאַנען אַנטי-רעליגיעזע מענשען, וועלכע האָבען זיך געשטעלט פאַר אַ ציל מיט אַלע מיטלען דאָס יהדות צו בעקעמפען, און פון די געמיינדע קאַסעס האָבּען זיי די רעליגיעזע אינסטיטוציעס נישט געוואָלט סובסידירען. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די רעליגיעזע מיטגלידער האָבען געצאָהלט שטייערן גלייך מיט אַלע האָט מען זייערע ריטועלע בעדערפנישען נישט בעפרידיגט וועהרענד מען האָט אויסגעהאַלטען אַלערליי אַנשטאַלטען, וועלכע האָבען געטראָגען אַ אַנטי רעליגיעזען כאַראַקטער.

די רעליגיעזע יודען האָבען אַ סך מאָל אויפמערקזאַם געמאַכט אויף די בעגאַנגענע עולה אַנטקעגען זיי און האָבען געפּרובט אַפּעלירען צום געוויסען פון די קהלה-פאַרשטעהער, אָבער — אומזיסט! זייערע גערעכטע פאָדערונגען האָבען קיין אָפּקלאַנג נישט געפונען.

הרב הירש האָט דאַן בעשלאָסען אַרויסצוטרעטען געגען די דעספּאָטישע פאַרשטעהער און אונטערנעהמען אַ געגענאַקציע ביי דער רעגירונג. ער האָט פערפאַסט אַ מעמאָריאַל מיט אַ בּיטע אַרויסצוגעבּען אַ געזעץ, אַז די מינדערהייט זאָל זיך קאָנען גרינדען אַ בעזונדערע געמיינדע. דעם מעמאָריאַל האָט ער אַריינגעשיקט אין דייטשען פאַרלאַמענט. נאַכהער איז ער געקומען אין קאָנטאַקט מיט די אָנגעזעהענסטע מלוכה-מענער און פּאָליטישע אָנפיהרער. איבערהויפט האָט ער זיך פערשטענדיגט מיט דעם בעוואוסטען יודישען פּאָליטיקער פון יענער צייט ד"ר לאַסקער. זיינע קלוגע עהרליכע בעהאַרציגע ווערטער האָבען אַ צושטימונג געפונען, און מען האָט איהם פערשפּראָכען זיין ביטע אונטערשטיצען.

אַזוי איז עס טאַקי געשעהען. דער פּאַרלאַמענט האָט בעשטעטיגט דעם „אויסטריט-געזעץ" ד. ה. אַז אַ געוויסע צאָהל געמיינדע-מיטגלידער קאָנען בילדען אַ בּעזונדערען קולטוספעראיין און אויסהאַלטען זייערע רעליגיעזע צרכים, נישט ברויכענדיג צו צאָהלען שטייערן אין דער אַלגעמיינער קהלה, הרב הירש האָט זיך באַלד מיט דעם געזעץ בענוצט און „געגרינדעט אין פראַנקפורט אַ בעזונדערע אָרטאָדאָקסישע קהלה.

די אַלגעמיינע קהלות, זעהענדיג אַז זייער פערגוואַלטיגונגספּאָליטיק האָט באַנקראָטירט און נישט ווילענדיג פערשמעלערען די קאָמפּעטענץ פון זייער קהלה, האָבען זיי זייער פריהערדיגע טאַקטיק געענדערט און נאָכגעגעבען צו גרינדען ביי יעדע קהלה אַ בעזונדערען ריטואַל-קאָמיטעט אין וועלכען עס זאָל אַריינטרעטען בלויז „רעליגיעזע יודען, זיי זאָלען השגחה געבען איבער די רעליגיעזע אינסטיטוציעס און די אויסגאָבען זאָלען געדעקט ווערען פון דער געמיינדע-קאַסע, הרב הירש האָט געהאַלטען אַז אויף יעצט ברויכען די יראי ד' אַרויסטרעטען פון די אַלגעמיינע קהלות וואו די מעהרהייט זענען פּושעים, דען מיט דער צייט קאָנען זיי ווידער שטערונגען מאַכען. אָבער אַנדערע דייטשע גדולים זענען אין דעם פּרט מיט איהם נישט איינשטימיג געווען, און עס האָט זיך צווישען זיי ענטוויקעלט אַ גרויסע פּאָלעמיק וועלכען מיר ווילען יעצט נישט בעריהרען.

אַ פאַקט איז אָבער, אַז נור דורך הרב הירש'ס ווירקונג זענען די חפשים ווייכער געוואָרען און גענומען זיך רעכענען מיט די וואונשען און פערלאַנגען פון די חרדים, און דורך דעם וואָס הרב הירש האָט געוויזען זיי אַ ביישפּיל, אַז אויך די רעליגיעזע יודען בעזיצען קראַפט און מוט זייער פּאָזיציע צו פערטיידיגען, האָבען זיי אָנגעהויבען קוקען אויף די חרדים, ווי אויף גלייכע מיט גלייכע, שטאַרקע מיט שטאַרקע, נישט ווי זיי האָבען געקוקט אויף זיי ביז יעצט, פון אויבען אַראָפּ, ווי אויף אונטערטאַנען, וועלכע זענען בּעשאַפען געוואָרען פאַר זיי אום צו האָבען איבער וועמען צו רעגירען און מיט וועמען צו שאַפען.

אָט די געלונגענע פּראָבע האָט געדינט אלס באַזע ביים גרינדען די אַלוועלטליכע אָרטאָדאָקסישע אָרגאַניזאַציע. די יראים פון אַלע לענדער האָבען געזעהען ווי די חפשים האָבען פערכאַפּט די מאַכט איבער דעם קאָלעקטיווען יודענטום, זיי זענען די פּערטרעטער און רעפּרעזענטאַנטען ביי דער אויסערליכער וועלט און פיהרען אַ פּאָליטיק וועלכער ענטשפּרעכט אָבער לגמרי נישט דעם ווילען פון די ברייטע יודישע שיכטען, די רעליגיעזע גערעכטע פאָדערונגען אונזערע ווערען ציניש אויסגעלאַכט, דאַן האָבען זיי גענומען נאָכטון הירש'ן נאַטירליך אין אַ גרעסערן מאַסשטאַב. זיי האָבען אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם פּראָטעקטאָראַט פון די חפשים, גענומען זיך אָרגאַניזירען אונטער דער לייטונג פון טראַדיציאָנעלע בעריהמטע מנהיגים, פיהרען אַ זעלבסטשטענדיגע יודישע פּאָליטיק, וועלכע זאָל האַרמאָניזירען מיט אונזער רייכען עבר. מיט רעכט קאָן מען זאָגען, אַז הרב הירש וועלכער איז געווען דער ערשטער פּיאָנער פון רעליגיעזע פעראיינען האָט מיט זיין שאַפונג געלייגט דעם גרונדשטיין צו דער אַלוועלטליכע אָרטאָדאָקסישע אָרגאַניזאַציע, „אַגודת ישראל" וועלכע האָט אויף איהר פאָהן אויפגעשריבען די לאָזונג „זי שטרעבט צו לעזען אַלע יודישע פראַגען אין גייסט פון תורה ומסורה."

צו דער פערלאָבּונג פון מיין ליבע קוזינע **חי' וויערניק** פון פּיעטרקאָוו מיט העררן **יודעל מאנטער** פון בּזשעזשין ווינש איך אַ גליקליכע צוקונפט, זאָל אייער לעבענס וועג זיין מיט בלומען בעצירט **נאכא פריש, פשעדבאזש.**

דער זין פון מצוות מעשיות

פון דר. נתן בירנבוים.

אין דער תורה געפינען מיר דריי הויפּט-יסודות. דעם טייל פון די ספורים איבער דער פיהרונג פון אונזערע אבות; דעם טייל פון די ענינים, וועלכע שמועסען איבער דער געטליכקייט און דאָס בעגרייפען פון זיינע דרכים און — דעם דריטען טייל, די מצוות מעשיות.

דער דריטער טייל איז הויפּטזעכליך דער פירוש פונ'ם יהדות און אָט ווי אַזוי: אין דער איצטיגער תקופה, פיהרט דער „אור" אַ קאַמף מיט'ן „חושך". אַ סך פונ'ם היינטיגען דור אין וועלכען ס'האָט אַריינגעדרונגען אַ גליקליכער שיין פון תשובה און האָבען שלום-געמאַכט מיט'ן אמונה-געדאַנק, ווייל זיי האָבען אָנערקענט דאָס מציאות פונ'ם איינציגען ג—ט, זאָגען: ג—ט מהיכי תיתי, אָבער די מאַטעריעלע פאָרמען, וועלכע זענען אַרויפגעלעגט געוואָרען אויפ'ן צבור, וואָס נוצען זיי? וואָס פאַר אַ שייכות האָבען זיי מיט די אמתע אידעען פון דער ג—טהייט?

ס'זענען דאָ אַנדערע, מעהר נעהנטערע צום דת, וועלכע טענהן: שבת און יום טוב — איז רעכט, תפלה אין די שוהלען — איז פערשטענדליך, ווייל דער מענש נויטיגט זיך אין דעם. ביי יעדען מענש זענען דאָ מאָמענטען פון לעכצען און בענקעניש, נויטיגט ער זיך אין דערהויבונגס-און דערהעכערונגס-מאָמענטען, ס'פאָדערט זיך אַ בעשיידען און אַ מיסטיש ווינקעלע, וואו ער זאָל קענען אויסגיסען זיין האַרץ און מתפלל זיין צום ג—ט פון רחמים. אָבער, אָט די קליינינקייטען, ווי זיי רופען עס, די אַלערליי סיגים און גדרים, וואָס פאַר אַ שייכות האָבען זיי מיט דעם מהות פון דער ג—טהייט? וואָס פאַר אַנ'אָנקעהרעניש איז צווישען דעם „אין סוף" און די קליינע, גרינגע, מאַטעריעלע מעשים? למשל, וואָס קאָן מינערען פון דעם ג—טליכען מהות אַ איסור מוקצה אום שבת?

אָבער אָט די פושעים, וואָס טענהן אַזוי, פערשטעהן נישט דעם ציעל און דעם ווערט פון די מצוות מעשיות.

די מצוות מעשיות האָבען צוויי צוועקען:

דער מענש איז צוזאַמענגעשטעלט פון גוף און נשמה. און ווי בעקאַנט, איז אַלץ, וואָס שפּייזט און ברענגט פערגעניגען דעם גוף, פערניכטעט און פערדאַרבט די נשמה. אין געגענטייל, דאָס וואָס דערהעכערט און איידעלט די נשמה, דריקט שווער אויפ'ן גוף.

די רעליגיעס פון די אַנדערע פעלקער, די טעכטער פונ'ם יודישען דת, וועלכע זענען פערקרומטע נאָכמאַכונגען פון דער מוטער, דער יודישער תורה, האָבען אויך געהאַט אַנ'אינטערעס צו שאַפען רוה-טעג און פעסט-טעג, טעג פאַר געבעט און נעזאַנג אין זייערע געבעט-הייזער, אָבער דאָס איז די צרה, וואָס יענע רעליגיעס און אַזוי אויך די געדאַנקען-ריכטונג פון די פריידענקער, וועלכע לערנען פון זיי די וועגען פון רעליגיע, בעשטעטיגען לכתחילה דעם פּרינציפּ, אַז דאָס געוועהנליכע לעבען איז גענצליך פּראָפאַניש און ערדיש, אַזוי אַז די נשמה האָט קיין אָנהאַלט אין זיי, די נשמה ליגט איינגעשלאָסען אין לעבענס-תפיסה און ליידט פון איהר שטויב-לאַסט, דערפאַר נויטיגט זי זיך אין אַביסעל בעפרייאונג, דאָס איז די צייט פון תפלה. דער שבת, דער טאָג פון רוה. ער ריהרט נישט און ענדערט נישט דעם מהות פונ'ם לעבען זעלבסט, נאָר ער האַקט איבער אויף אַ מינוט דעם לעבענס פאָדעם. אָט דער רוה-טאָג איז פאַר אונז אַ פרעמדע וועלט, ווייל דער פּראָפאַנער לעבענס-שטייגער, שטעהט בעין, נאָר זיי גיבען אויף אַ ווייל'ע אַ שפּרינג איבער אויף אַ אינזעל, וועלכע געהט אין גאַנצען נישט אַריין אין לעבענס-שטח.

אָבער אַנדערש איז די יודישע רעליגיע, איהר צוועק איז צו פערבינדען די לעבענס-טאַטען זעלבסט, זי וויל פעסט אָנקניפּען יעדען יודען, אין יעדער צייט, ביי יעדער פּאַסירונג און טהאַט — צום בורא העולם. אָט דאָס איז פאַר אונז דער ערשטער ציל פון די מצוות מעשיות און נאָר זיי דינען פאַר אַ שטענדיגע פערבינדונג מיט דער שכינה.

די פיל סיגים און נדרים, בעפעהלען און למודים זענען ווי אַנ'אויסגעפלאָכטענע חופה פון קדושה פאָדעם אין אייביגע שנירלעך, וועלכע די יודישע תורה האָט אַרומגענומען יעדען יודען, אין אַלע צייטען, זיינע מחשבות, זיינע טאַטען און זיינע פּאַסירונגען ווערען דאָרט אויבען צונויפגעבונדען.

אַך, ווי דערהויבען און גניאַל איז כביכול, אין די ג—טליכע שאַפונגען זיינע! אָט דאָס איז די אייביגע פערקניפּונג, די בעשטענדיגע פערבינדונג צום נצחיות. און דורך וואָס? דורך די איינפאַכע מענשליכע מעשים, דורך די בעפעהלען, וועלכע ווייזען זיך אומבעדייטענד.

אַכטעט די תורת היהדות! אָט די פערוועהרונג אָנצורירען אַ דבר-מוקצה אום שבת, איז מעהר בכח צו פערבינדען דעם מענשען צו ג—ט, מעהר ווי די אַלע קלוגע געדאַנקען און דיפּלאָמאַטיע, פון די מענשליכע חכמים!

דער מענש, וואָס איז פערקניפּט צום אייביגען מקור, נויטיגט זיך נאָר אין עדעלער הנהגה. ביי איהם איז אַ קליינע און אַ גרויסע טאַט גלייך, ווייל ביי דעם סאָרט מענש, ווערט אַלץ געמאָסטען מיט דער מידה פון נצחיות, לויט'ן שורש פון די מעשים און זייער מקור און דאָרט איז אַלץ גרויס און דערהויבען.

דעם צווייטען ענין, וואָס מיר האָבען איז די מצוות מעשיות.

דאָס יודישע פאָלק איז אויסגעוועהלט פון ג—ט צו זיין הייליגער עבודה. אויף דער שאלה: וואָס נויטיגט מען זיך בכלל אין אַנ'„עם נבחר" און פאַר וואָס איז די תורה נישט געגעבען געוואָרען צו אַלע מענשען? — זענען מיר נישט גענויט צו ענטפערן, פונקט ווי מיר קאָנען נישט פרעגען און נאָכפאָרשען די ערשטע אורזאַכען פון די סדרי מעשי בראשית. דאָס איז אַ ווירקליכקייט, אַ פאַקט, אַז דאָס יודישע פאָלק איז דאָס ערשטע פאָלק, וואָס האָט אַנערקענט דעם איין און איינציגען ג—ט, דעם וועלט-בעשעפער. דאָס פאָלק האָט מקבל געווען די אמת'ע „תורת חיים" און זי איבערגעגעבען דער מענשהייט.

די אויסוואַהל פונ'ם יודישען פאָלק איז געשעהן נאָר דורכ'ן ג—טליכען חסד און ווילען. דאָס איז זיכער. די ערשיינונג קאָנען מיר נישט ערקלעהרען דורך קיין שום נאַטירליכע און עפּענטליכע סיבות. אויב ווער ס'איז וועט טעהנהן, אַז די ערשיינונג פון הכרה אלקות דורכ'ן יודישען פאָלק און קבלת התורה, איז איינע פון אַ סך אַנדערע גרויסע פּאַסירונגען פון דער מענשליכער געשיכטע, וועלכע מ'קאָן דערקלערען אויפ'ן נאַטירליכען אופן — איז אָט די

השקפה אַנ׳אָבגעפרעגטע.

ס׳זענען בעקאַנט די פיער סיסטעמען אין דער דענקענדער וועלט, איבער דער לעזונג פון די גרויסע פאַסירונגען אין דער מענשליכער געשיכטע.

א) די ערשטע שיטה, וועלכע זאָגט, אַז די עלעמענטאַרע און הויפּט-סיבות פון אַלע פאַסירונגען און טאַטען אין דער מענשליכער געזעלשאַפט, דאַרף מען זוכען אין די עקאָנאָמישע לעבענס-בעדינגונגען פון יענע פעלקער אָדער אינדיווידוען ד. ה. דער איינציגער פאַקטאָר פון די מענשליכע און פעלקערליכע טהאַטען, איז דער הונגער, דער מאַטעריעלער מאַנגעל און די גאַנצע געשיכטע פון דער מענשהייט איז נאָר דאָס זוכען פון מיטלען צו דערווייטערען דעם מאַנגעל. אין דער שיטה איז דאָ אַ חלק פון אמת, אַלס חשובער פאַקטאָר אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט, ווי מלחמות א. א. וו. אָבער, אַז מיר דערקלערען דעם מהות פון דער דערהויבונג פונ׳ם יודישען פאָלק איבער אַלע אַנדערע פעלקער אין דער ריכטונג, אַז די עקאָנאָמישע לעבענס-בעדינגונגען פונ׳ם אָרעמקייט, האָבען איינגעפלאַנצט אין יודישען פאָלק דעם רעיון פון אמונה אין ג—ט. די מאַטעריעלע נויט, האָט גורם געווען, אַז דאָס יודישע פאָלק זאָל געבען אַ הורת חיים דער מענשהייט און האָט אונז געוואונען דאָס נצחיות פונ׳ם בית-ישראל, אָט דאָס איז גענצליך אָבגעפרעגט, ווייל מיר קאָנען נישט געפינען אַ וואָסערע נישט איז רעלאַציע צווישען די עקאָנאָמישע מאַנגלען און אין דער גלויביגער אַנערקענונג אין איין און איינציגען, וועלכער האָט בעשאַפען די וועלט און איז איהר מנהיג. מיר ווייסען נישט פון קיין שום פערבינדונג, וועלכער זאָל זיין צווישען דער זערנעהנטערונג און דער הייליגער יודישער תורה. חוץ דעם איז דאָס סיסטעם אונגילטיג, ווען עס קומט אַלס דערקלערונג צו דער ערשיינונג פונ׳ם יודישען פאָלק אויף דער וועלט-ארענע, ווייל ביי אָט די עקאָנאָמישע לעבענס בעדינגונגען, אין וועלכע דער ערשטער און קלענסטער שבט האָט זיך געפונען אין אור-כשדים, האָבען דאָך געלעבט אויך אַנדערע סעמיטישע שבטים און דער קליינער שבט איז דאָך מיט קיין שום זאַך נישט געווען פערענדערט אין די לעבענס-בעדינגונגען, אין עקאָנאָמישען מצב פון זיינע שכנים. ווי אַזוי זשע האָט געקאָנט חל זיין אַנ׳ענדערונג נאָר איבער דער קליינער משפחה?

ב) די שיטה זאָגט, אַז דער שליסעל צו די שאַפונגען און טהאַטען פון אַלע פעלקער, דאַרף מען זוכען אינ׳ם כאַראַקטער פון זייער ראַסע, אין די אייגענשאַפטען און נייגונגען, וועלכע זענען איינגעוואָרצעלט אין זייער בלוט און נאַטור. דאָס איז די ראַסען-טעאָריע, וועלכע עקזיסטירט אויך איצט אין דער דענקענדער וועלט אין אייראָפּא. אָבער אויך די שיטה האָט דאָ נישט איהר פּלאַץ, אויב מיר ווילען יורך איהר ווילען פערשטעהן די דערהויבונג פונ׳ם יודישען פאָלק דורך נאַטירליכער וויסענשאַפט, ווייל די קליינע משפחה, די משפחה פון דעם העברעער אברהם איז דאָך געווען די קלענסטע צווישען די אַלע שבטים פון דער סעמיטישער ראַסע, וועלכע לעבען נאָך היינט אויך און פאַר וואָס-זשע האָט מיט זיי נישט פאַסירט דאָס, וואָס ס׳האָט פאַסירט מיט דער איינער משפחה, דער איינציגער משפחה פון דער ראַסע?

ג) אַנ׳אַנדער שיטה ווידער זאָגט, אַז דער כאַראַקטער פון יעדען פאָלק ליגט, הויפּטזעכליך אין די געאָגראַפישע בעדינגונגען וואו עס לעבט, דורכ׳ן אויסזעהן פונ׳ם לאַנד און די איינדרוקען, וועלכע ווירקען אויף די איינוואוינער. אויך די שיטה נוצט אונז נישט צו אונזער ענין, ווייל די משפחה פון די עברים, האָט דאָך געלעבט אין די זעלבע געאָגראַפישע בעדינגונגען, ווי אַ סך אַנדערע סעמיטישע שבטים?

ד) די לעצטע שיטה איז די, וועלכע זאָגט, אַז די געשיכטע פון דער מענשהייט ווערט פאָרמירט דורך גאונישע לייט, וועלכע ערשיינען ביים פאָלק. אָט די גרויסע יחידם שאַפען די געשיכטע. נאָך זייערע רייד, קומט אויס, אַז אַ דאַנק דעם גרויסען גאונישען מאַן, קומט די גאַנצע גדולה דעם יודישען פאָלק, דורך דעם גרויסען מחוקק משה, וואָס מיר האָבען געהאַט. איז חוץ דעם, וואָס נאָך דער שיטה קאָנען מיר קומען מיט אַ נייער פראַגע: פאַרוואָס איז דווקא ביים יודישען פאָלק ערשינען דער גאונישער מאַן? וואָס פאַר אַ פעהיגקייט ליגט אינם גרונט פון אָט דעם קבוץ מענשען, וואָס דווקא אויף זיין באָדען זאָלען אַרויסשפּראָצען און וואַקסען גאונים? אַזוי, אַז די ערשטע שאלה בלייבט אויפ׳ן אָרט און נאָך מעהר, אפילו אויף דעם שווערען פּתרון אַליין, וואָס הייסט גאון—זענען די חוקרים געקומען צו אַנ׳אויספיהר, אַז די געניאַלע פערזענליכקייט איז אַנ׳אוננאַטירליכע מתנה.

מיר זעהען, אַז די אַלע פיר שטות נוצען נישט צו אונזער ציעל, דעריבער מוזען מיר זאָגען אַז די אויסדערוועלטקייט פונ׳ם יודישען פאָלק איז נאָר דורך ג—ט, דעם וועלט-בעשעפער און מנהיג אָבער נאָך וואָס איז די אויסדערוועהלטקייט? וואָס פאַר אַ צוועק איז אין דעם? אויף דעם קומט דער ענטפער: דעם יודישען פאָלק איז בעשרט צו זיין אַ מוסטער-פאָלק פאַר אַלע פעלקער. דעם ערשטען חוב האָט עס דערפילט, געבענדיג דער וועלט אַ מתנה— די הייליגע תורה. נאָר פון איצט אָן בעדאַרף עס צו זיין אַ מוסטער-פאָלק אין זיין לעבענס-גאַנג. אַזוי לאַנג, ביז ס׳וועט נישט בלייבען איין נפש אין אַלע עקען וועלט, וועלכעס וועט נישט אַנערקענען די ג—טליכע מציאות און וועט נישט געהן אין די הייליגע וועגען, וועט זיין ראָלע נאָך נישט זיין בעפעסטיגט און נישט גילטיג

און דאָס איז דער צווייטער טייל פון די מצוות מעשיות. זיי דערמאָהנען אונז דעם ערשטען טריט, די קבלת התורה און אין אחרית הימים, ווען משיח וועט קומען. צו דער וועלט גאולה פיהרט דער הייליגער וועג יעדען יודען, דורך זיין אויסדערוועהלונג און דערפולונג זיין הייליגען חוב, וועלכעס איז אויף איהם אַרויפגעלעגט געוואָרען און געהענדיג אין די הייליגע וועגען, וועלכע זענען איהם בעשטימט געוואָרען צו געהן אין זיי.

דאָס רעליגיעזע יודענטום האָט זיך ביז איצט בעגנוגענט מיט אַ פערטיידיגונג. דער וועג איז איצט געפעהרליך, ער איז נישט צוגעפאַסט צו דער ראָלע פון אונזער אויסדערוועהלטקייט, דאָס רעליגיעזע יודענטום, דאַרף פון היינט אָן אָנהויבען אַנ׳אָנגריף (פערשטעהט זיך, אַז לא בחיל ולא בכח כי אם ברוח ד׳) צוריקקעהרען די פערשטויסענע, קלאָר מאַכען די זינדיגע, הייליגען די וועלט, כדי איהר צוצוגרייטען פי גאולת המשיח און צו אחרית הימים

אונזער געעהרטע פּאָרזיצערין פון בית יעקב פּרוי

מרים קאליסקא

ווינשען מיר פון טיפען האַרצען מז״ל טוב, צו דער חתונה פון איהר זוהן — די צוקינפט פון אייערע קינדער זאָל גייסטיג בליהען!

לעהרערין פ. שייער

בלאשקי בנות אגודת ישראל פּאָרז. מ. טרויבע

די דריי היסטאָרישע טבת-טעג

פון **שבתי שענפעלד** (וויען).

י׳ בטבת סמך מלך בבל על ירושלים, ט׳ בטבת מת עזרא הסופר ח׳ בטבת נכתבה התורה יונית.

דער קיום און דאָס לעבען פון יעדען פאָלק איז אָפּהענגיג פון בעשטימטע אורזאַכען וועלכע מאַכען דאָס פאָלק פאַר אַ פאָלק, ווי למשל, שפּראַך און לאַנד. אין אין פאַל ווען ס׳ווערט ביי אַ פאָלק אַוועקגענומען איינס פון די צוויי אורזאַכען הערט עס אויף פון זיך זעלבסט, ווילענדיג אָדער נישט ווילענדיג צו עקזיסטירען אַלס פאָלק און גיעמט אָן נאָר דעם אינדיווידועלען לעבענס-פאָרעם. ס׳קען זיך נאָר זעלטען טרעפען ביי אַ פאָלק, אַז נאָכ׳ן פערלירען דעם באָדען פון אונטער די פיס, אָדער נאָכ׳ן אונטערגאַנג פון דער שפּראַך, זאָל עס נאָך אַ געוויסע צייט בעהאַלטען זיין פאָלקסטום, אָבער דאָס איז נישט מעהר ווי פּראָוויזאָריש, און סוף כל סוף מוז עס דעם קאָפּ בויגען און פערשווינדען.

אַזוי לערנט אינז די היסטאָריע, וואָס ווייסט צו דערצעהלען פון פיל פעלקער, וואָס האָבען עקזיסטירט און גראָד אַ גרויסע השפעה געהאַט און אַ שטאַרקע אונבעגרענעצטע ממשלה געפיהרט, פונדעסטוועגען האָט זיי די צייט איבערלעבט און פון די מעהרסטע פון זיי איז אפילו קיין זכר עולם נישט געבליבען, ווי אדום, כשדיים, ארם א. א. און אפילו פון די וואָס האָבען זיך נאָך בעוויזען צו דערהאַלטען, ווי אַראַביען, פערסיען, דרייהען זיי זיך נאָר אַרום אויף ג-ט׳ס וועלטעל ווי כויטע שאָטענס וואָס האָבען פאַר די לעבעדיגע קיין שום בעדייטונג נישט.

דאַנעגען דאָס יודישע פאָלק, וואָס שטייט איבער די צייט העכער פון וואָסערע בעגרייפליכע אירדישע אורזאַכען, אָט דאָס יודישע פאָלק שטייט פעלזענפעסט, די גרעסטע ים-כוואַלעס זענען נישט בכח געווען דאָס יודישע פאָלק צו פערשליידערען, די גרעסטע שטורעמס פונ׳ם שונא האָבען קיינמאָל נישט געקענט דעם „המעט מכל העמים" בעזיגען, און אַלע גלות׳ער זענען נישט אימשטאַנד געווען דעם גייסט פונ׳ם יודישע פאָלק אָבצושוואַכען, אָדער אונטערצודריקען, נאָר להיפוך, וואָס שטאַרקער זיי זענען געדרוקט געוואָרען קערפּערליך, וואָס שטאַרקער איז געוואָרען זייער גייסט און וואָס פער׳עקשנות׳דיגער האָבען זיי זייער פאָלקס-קראַפט צום אויסדרוק געבראַכט.

פאַרוואָס? — ווייל דאָס יודישע פאָלק איז קיינמאָל נישט געווען און וועט קיינמאָל נישט זיין אָבהענגיג פון אַ וואָסערע קאָנקרעטע סבה, וועלכע זאָל גורם זיין צו זיין עקזיסטענץ אָדער זיין אונטערגאַנג, דאָס איינע וואָס בינדט צוזאַמען דאָס יודישע פאָלק, דער איינציגער סוד וואָס ליגט אין די ריזענקראַפט פון ישראל.

אין אַלע צייטען, אין יעדע תקופה, ביי יעדע געלעגענהייט ווען מ׳האָט געוואָלט דאָס אַלטע יודישע פאָלק אונטערדריקען האָבען די אונטערדריקער שטענדיג אָנגעטראָפען. אויף אונבעריהרטע אייזערנע מויערען, זעלטען ווען ס איז דעם שונא אַמאָל געלונגען זיך אַריינצורייסען אין די בעהעלטענישען פון אונזערע נשמות און דאָרט אויסצוגעפונען דעם גרויסען סוד, פון וואַנען מיר שעפען אונזערע אומנאַטירליכע קרעפטען, און גאָר זעלטען איז געלונגען אונזערע פיינד אַ גרויסען טייל פון אונז אַוועקצורייסען, פון די מיט אונז צוזאַמענגעוואַקסענער תורה, אָט דעמאָלט ערשט האָט דער שונא געקענט מיט אַ זיג אַרויסגעהן און אויף אַ לאַנגע צייט אונז מכניע זיין.

דאָס אַלץ לערנען מיר פון די דריי היסטאָרישע טבת טעג, וואָס זענען אַזוי רייך אין יודישע צרות און אַזוי טרויעריג פאַר׳ן יודישען פאָלק.

צעהן טאָג אין טבת האָט מלך בבל בעלאַגערט צום ערשטען מאָל ירושלים — אַלע קרעפטען האָט מלך בבל איינגעזאַמעלט, די בעסטע פיהרער האָט ער אי״פ׳ן יודישען פאָלק געשיקט און נאָך אַ לאַנגע בעלאַגערונג איז איהם ענדליך געלונגען זיך אַריינצורייסען אין די הויפּט-שטאָט ירושלים אין דעם צענטראַלען פונקט פון דער יודישער פעראייניגונג, דאָס ערשטע בית המקדש חרוב צו מאַכען.

אמת, ס׳איז געווען א ריזיגער קלאַפּ פאַ׳ן פאָלק, מיט דעם וואָס ס׳האָט פערלוירען דעם פונקט וואָס האָט געדינט פאַר אַ טרייסט און פרייד פאַר׳ן יודישען פאָלק, אָבער נאָך גאַנץ זענען געבליבען די יודישע גייסטיגע פיהרער, אומבעריהרט איז געבליבען די איינציגע יודישע תורה אין נישט איבערגעריסען זענען געוואָרען די אינערליכע פעדעם וואָס בינדען צוזאַמען דאָס יודישע פאָלק. און ווייל דאָס אַלץ איז געבליבען אומצושטערט האָט דאָס יודענטום באַלד צוריק ערוואַכט און נאָך זיבציג יאָהר זיין אין בבל האָט אונזער גייסטיגער פיהרער עזרא דאָס יודענטום צוריק נאָך א״ץ ישראל געבראַכט און צוריק ס׳בית המקדש אויפגעשטעלט, וועניג חאָט נאָר דאַמאָלס צו דער גאַנצקייט פונ׳ם יודישען פאָלק געפעהלט. צערשטערט איז נאָר געוואָרען דאָס אויסערליכע, דאגעגען דאָס אינערליכע איז גאַנץ אומבעריהרט געווען דורכדעם איז לייכט אָנגעקומען דאָס אויפריכטען פונ׳ם פאָלק און שנעל איז ס׳צווייטע בית המקדש צוריק אויף זיין פריהערדיגען פלאַץ געשטאַנען.

ניין טאָג אין טבת איז עזרא געשטאָרבען — דער גרויסער פיהרער, וועלכער האָט מיט מסירות הנפש דעם יודענטום די הייליגע געפרעננט, דער עזרא וואָס האָט דאָס יודענטום מיט זיינע פיל תקנות פונ׳ם גלות-שמאַכט אויסגערייניגט און אויסגעלייטערט, אָט דער אינשעצבאַרער אונשטערבליכער יודישער מנהיג איז געשטאָרבען און מיט איהם צוזאַמען איז אָפּגעשטאָרבען אַ שטיק פאָלקסטום פונ׳ם יודישען פאָלק, אָבער נאָך איז ס׳בית המקדש אין זיין שטאַרקייט געשטאַנען, נאָך האָט דאָס יודענטום אַלס פאָלק געהערשט אין געזיגט און נאָך אַלץ איז דער שונא נישט אימשטאַנד געווען דאָס ריינע יודישע פאָלקס-האַרץ דורכצולעכערן..

אַכט טאָג אין טבת איז די תורה איבערגעזעצט געוואָרען אין גריכיש-אַ! דער טאָג האָט שוין דעם יודענטום דעם לעצטען קלאַפּ געגעבען, ענדליך האָבען די שונאים ערפאַהרען מיט וואָס פאַר אַ געוועהר מען קען בעזיגען דאָס יודישע פאָלק. זיי האָבען די תורת הקדושה בעריהרט, זיי האָבען אונזער אייגענטום בערויבט זיי האָבען די תורה פון איהר אייביגע פאַסיגג אַרויסגענומען און זי אין א פאַלשען פאַרעם געפאַסט, זיי האָבען די, פערפרעמדטע אומפערשטענדליכע, הייליגע לעהרע, געוואָלט פאַר אַלעמען פערשטענדליך מאַכען און נישט מיט גלאַט יועמען האָבען זיי

זיך בענוצט די איבערזעצונג צו מאַכען, נײַן, זיי האָבען גאַנץ גוט געוואוסט אַז ווען איינער אַ וואָסערער געלערנטער זאָל די תורה איבערזעצען, וועט די איבערזעצונג קיין עפעקט נישט מאַכען, ס'וועט זיך קיינעם נישט וועלען גלויבען אין זייער איבערזעצטער תורה מיט די צוגעגעבענע פירושים, און אַזוי אַרום וועלען זיי ממילא נישט ווירקען אויף די, אויף וועלכע זיי ווילען ווירקען, דורכדעם האָבען זיי טאַקע געצווינגען די סנהדרין גדולה, די העכסטע אינסטאַנץ פאַר'ן יודענטום, אַז זי זאָל די תורה איבערזעצען, און טאַקי זיי אַליין האָבען די „סעפטואַגינטא" (זיבציג-איבערזעצונג—גריכיש) בעשאַפען. און דאַן, ווען די גריכען האָבען די איבערזעצונג, מיט זייערע אייגענע ציגעגעבענע קאָמענטאַרען, צווישען די ברייטע יודישע מאַסען פערשפרייט האָבען זיי זייער ווירקונג געהאַט, און אַט דעמאָלט איז געבוירען געוואָ-

רען די גרויסע, און פאַר'ן יודענטום געפעהרליכע, חעלעניסטישע בעוועגונג פון וועלכע מיר ליידען נאָך היינט...

דאָס, דוקא האָט שוין אָנגעריהרט אין די לעצטע אינערליכע סטרונעס פון די יידישע הערצער, דאָס פערשפרייטען פאַלשע מיינונגען איבער אונזער תורה, אין וועלכע אַ ג-ויסער טייל פון אינז אַליין האָבען געגלויבט, אַט דאָס האָט שוין גורם געוועזען צום חורבן בית שני און נישט אויף צייטווייליג, לפי שעה, נאָר טאַקי אויף טויזענדער יאָהרען.

יאָ, אַלע דריי טבת טעג זענען טרויעריג פאַר'ן יודישען פאָלק און פיל מיט ליידען אין דער יודישער געשיכטע, אָבער נאָר דער אַכטער טאָג אַליין איז געוועזען דער פראָלאָג צום יודישען חורבן

דער כרמל (אַפּרקפּון „אַיזוועג")

פון וו. לייכטער (תל-אביב).

כ'שטעל מיר פאָר, אַז די וועלט, דער ערד-שטח דאַרף זיין געפאָרימט אין אַ גלייכע ליניע. ווער דען, אויב נישט די נאַטור ווייזען דאַרף אַ משל פאַר גלייכהייט? צי וואָס מיר דער זיגזאַג צווישען באַרג און טאָהל אין צו וואָס שפּאַרען קלאָסען פון ערד, פערשטעלענדיג דעם וועג, די שיין? —

כרמל פאַר מיר אַ באַרג, וואָס ער קאַלעטשעט מיט זיין שפיץ די הימעל-פלאַכטע. דער כרמל-באַרג פערקלינעוועט אין דער מאַמע-ערד, איז ווי דער טשוואָק אין סיסר-א'ס קאָפּ.

אין עס בלוטיגט דער הימעל, ווי עס האָט געבלוטיגט דעם צאַר איוואַן-אכורס זוהן, דעמאָלט ווען דער טאַטע אריינגעשלאָגען האָט איהם אַ שפיז אין קאָפּ, אַזוי ווי עס איז געמאָהלען דורך ריעפּין, וואָס אין טרעט-אַקאָוו-גאַלעריע.

כ'וויל קיקען צים הימעל, צו דעם גלייכהייט פון זיין פירמאַמענט, צו זיין אונבעפלעקט בלאָהקייט צו דעם שוואונג פון זיין מאַיעסטעט — און עס שטעהט פאַר מיר אַ באַרג.

— דאָס איז בונט פון ערד אקעגען הימעל, ערד וויל זיך הייבען, שטייגען! —

— היי, בערג-קייטען און בערג-ריזען, וואָס שטעהען שטייף מעשה פריץ, ווי די שנייאיגע פיפ-לעס, וואָס חדר-יונגעלעך שטוּקעווען אים ווינטער— היי, נאַט אייך נאָך: כרמל...

אין פאַרוואָס נישט? אַזוי איז דער שטייגער פונ'ם וועלט-שמש:

— אַרויף-אַראָפּ, אַראָפּ אַרויף...

אויף דער כרמל באַרג איז פערשריבען אין דער יודישער מעטריקע. סיני איז דער ערשטער און כרמל-דער צווייטער סיני האָט משה רבינו פאַר אַ פאַטראָן און כרמל — אליהו הנביא.

און אויב דער כרמל-באַרג געוועזען איז איינמאָל דער עדות צו אליהו'ס רוף צו ג—ט אין אחאב'ס צייטען, ווייס ער אפשר אויך פון די „איש-חסיד" באַלאַדע - וועגען יענעם לערנער, וואָס ר'האָט געפונען תורה, אָבער נישט פערמאָגט האָט קיין פרוטה דערפאַר אָבער אַ קלוג ווייב, און וואָס אליהו, פערקויפענדיג זיך פאַר אַ קנעכט צוליב איהם, האָט ער אויפגעמויערט איבער-נאַכט-פּאַלאַצען און טורעמס...

און ס'שטעהט היינט אויפ'ן כרמל-באַרג אַ טורם, וואָס ווייזט שיפען דעם וועג אין פינסטערע נעכט, און פּאַלאַצען וואָס דופטען מיט ווילדע פלאָרע.

אָבער נישטאָ קיין שום אָנדענקונג פון וואַקסענדע וויינטרויבען, ווי געזעהן אויף די עטיקעטען פון „כרמל" וויין, וואָס מ'האָט געשטעלט צום סדר-טיש אין גלות, — מ'האָט מיך אָפּגענאַרט; און—פונקט אַזוי נישט געפינען די 4—5 טענענבוימער וואָס וואַקסען, כלומרשט, אויפ'ן כותל מערבי, ווי ס'איז טויזענטער מאָל געמאָהלען אויף די שער-בלעטער פון ספרים, הייליגע און להבדיל נישט-הייליגען און פונקט אַזוי ווי כ'האָב נישט געפונען דעם ציוויבערטען בוים, ווי אַנ'עק פון אַ קאָמעט, וואָס ביי קבר רחל, ווי עס זעהט זיך אויף די שניצערייען פון די זית-האָלץ טצוועלעך וואָס אויף די בצלאל סידורימלעך. נישט מעהר נאָר עס וואַקסט די פאַנטאַזיע פונ'ם המון: דאָ ביימער און ווייַנטרויבען.. און דער המון איז סוף-כל-סוף גערעכט. ער האָט פאַרגעפיהל:

— אוצרות מוזען וואַקסען!

אַזוי צו זאָגען: אויב דער כרמל איז וויסט — טאָ דאַרף מען איהם בעאַרבייטען. און אויב א וואַנד שטום איז—טאָ דאַרפען כאָטש ביימער פון איהר שפּראָצען, און אויב רחלס קבר קאָגען די יודען אַליין נישט שיצען — טאָ זאָל די נאַטור איהם שיצען...

— דאָס איז געזונטער פאָלקס-אינסטינקט.

*

אויפ'ן שפּיץ כרמל. ס'בלאָזט אַנ'איינטאָניגער ווינט. אַ שטילע עקספרעסיע פון טענער וואָס הייסען מוזיק. דאָס פאָכען צעצוויגענע זעגלען פון פישער-לאָדקעס, וואָס קעסטלען דעם ים-אויסשניט און זיין ברייטען אויסגוס.

אַ געוואַלטיגע פאַנאָראַמע צעשפּרייט זיך אויף אינטען. דאָס אויג קלאַמערט זיך — א בער ים-ווייטקייטען - ביז די פעסטונגס-מויערען פון עכו. די לופט איז ריין, לויטער און אַלץ וויקעלט זיך אויף ווי פון אַ לענטע דאָס שוואַרצאַפעל איז נישט בכוח דאָס אַלץ צו סינטיזירען. — אַלץ ליגט רוהיג, ווי אָפּלאַקירט

אינ'ם שיין פון ווייס-פּיאַלעטע זונען-שטראַלען. עס פעדלט דאָס זשומען, דאָס געווירביל פונ'ם מענש'ס קאַמף פאַר דעם זיין — עס פיהלט זיך נאָר דאָס שטילע שפּילען זיך פון נאַטור מיט זיך אַליין... אַזוי האָט געוויס אויסגעזעהן די וועלט-בריאה אין די ערשטע פינף טעג פון איהר ענטשטעהונג, איידער נאָך אדם איז בעשאַפען געוואָרען.

*

אין צו פיסינס דעם כרמל, אויף די ברעג-ליניע פונ'ם ים, שלענגעלט זיך די שטאָט חיפה. חיפה - געזעהען פון אַ פויגעל-פליה: דעכער און דעכער. דעכער ווינקלדיגע, שיפע און דעכער-פּלאַטשיקע אין קיפּאָלען פון מעטשעטען. און אין דער זייט אויפען ברעג — איבערגעבליבענע נישט אויסגעהאַקטע פּאַלמע-ביימער — אַנ'אָאַזע.

חיפה — אַ גוי'אישע שטאָדט, אַביסעל נאָר יודען. איהר יודישקייט נעהמט זיך פון ר' אבדימי דמן חיפה, טראַכט איך מיר לאָמיר אַראָפּוואַרפען אַ שטיינדיל אויף די פלשתים, ווי עס האָט אַ מאָל דוד געטון. און מיין שטיינדעל מאַכט אַ קרייז פון אַ בויגען — און עס פאַלט. און אַזוי ווי גאַלילעיי, וואָס האָט פאַר זיינע וויסענשאַפטליכע צוועקען געוואָרפען שטיינער פון די בעריהמטע אויסגעקרימטע פיזע'ר טורעמ'ס, אַזוי האָב איך געשליידערט אַ שטיין נאָך אַ שטיין. נאָר גאַלילעיי האָט מיט זיין שטיינער-וואַרפען בעשאַפען אַ וויסענשאַפטליכען חשבון און געזעץ, אַז די וועגען וואָס דורך זיי לויפען אַרורך שווערע קערפערס, פאַלענדיגערהייט —זענען פּראָפּאָרציאָנעל צו די קוואַדראַטען פון צייט. און לויט מיין חשבון קומט אויס, אַז אַ יוד ווארפט אַ שטיין — טרעפט ער תמיד אין קודם-כל אַנ'אייגענעם ברודער.

*

און דער קלויסטער, וואָס שטעהט אויפ'ן פּראָנט - באַרג, מאַכט דעם איינדרוק פון אַ פעסטונגס פאָרט, שווער געמויערט, פּלאַטשיק-ווי אַ געפּאַנצערטער אויטאָמאָביל. ער שרעקט. און נישט בלויז אַ יודען שרעקט ער (און אפשר איהם דוקא עמווייניגסטען), נאָר אפילו אַ גוי מיט'ן צלם.

די אַלע ארץ-ישראל קלויסטער - פאַרוואָס ווערען זיי אַלע געמויערט נאָר אין דער הויך, אויף בערג. צי נישט אַמאָל דערפאַר, זיי זאַלען נעהנטער זיין צום הימעל, ווארין העכער ווי פון די ערד קאָנען זיי זיך קיינמאָל נישט הויבען. און דערפאַר טאַקי איז די תורה געגעבען געוואָרען אויף אַ נידריגען באַרג, אין דערפאַר אויך מויערען יודען שוהלען נידריג, ווייל דער יודישער הימעל נידעריט אויף דער ערד... און דערפאַר „פון די טיפענישען, ג-ט, האָב'ך דיך גערופען"...

ווייל די קינץ איז—נישט ערד ברענגען צום הימעל, ווייל דעמאָלט דאַרף מען נאָר שיטען ערד אויף ערד, אַ סך ע ר ד, נאָר די קינץ איז ערד מ אַ כ ע ן צו הימעל.

דערפאַר טאַקי כ'עס'ך זיך אויפ'ן באַרג: וואָס איז די מרידה? אַ באַרג איז אַ הויקער, אַ הויקער איז אַ פעהלער אַ מום, און אַ מום איז פסול—נישט יודישלעך. —

איינע פון א סאך / נאוועלע / פון אלימלך שטייער.

(סוף).

אינ'ם האַלבען נעפעל האָט זיך פליצים אַריינגעריסען עפּעס אַ געשריי, אַ ווילד געשריי, וואָס פערגליווערט דאָס בלוט אין די אָדערן. חנה'ן איז אַ שוידער אַדורך איבערן לייב. אַזאַ אימה'דיג-כאָרכלענדיג געשריי, האָט זי נאָר געהערט איינמאָל אין לעבען, ווען אינדערהיים נעבען זיי איז אין אַ מיטען נאַכט אַ שכן אָפּגעשטאָרבען — זי האָט דערקאָנט: ס'איז דער גסיסה-כאָרכעל, דער פּחד-אויסגעשריי פאַר די טויערן פונ'ם טויט... האָט זי זיך אַ צושראָקענע און צוטומעלטע א ריס געטון פון אָרט—ווי אויפגעוואַכט פון עפּעס אַ בייזען חלום. אָבער ס'איז געוועזן שטיל און זי האָט גאָרנישט געזעהען. אַ שוואַכקייט נישט אַדורכצודרינגען — האָט געהערשט אַרום. נאָר אָט זענען מענשען ווי מיטאַמאָל וואַכעדיג געוואָרען, אויפגעשפרונגען מיט צושראָקענע פנים ער אין ברייט-אויפגעריסענע אויגען-זופלען, האָבען פליצים גענומען צוטומעלטע אַרומלויפען, זיך צידולטע אָפּגעשאָגען איינער אָן צווייטען. און מיטאַמאָל אַלע צוזאַמען אַרויסגעלאָזט אַ מורא'דיג-ווילדען קוויטש וואָס האָט זיך ווי אַ ציגליהט אייזען איינגעשרויפט אין מח: אַ צוזאָמענשטויס! אַ קאַטאַסטראָפע! — —

ס'איז מיטאַמאָל געוואָרען שטיל, ווי עפּעס וואָלט זיך אין דער לופט אָפּגעריסען, אַלעמען צוגעדריקט. מענשען זענען אַ ווילדע געשטאַנען פערשטאַרטע, פערגליווערטע, פון דער קענענאיבערדיגער זייט, האָט זיך אַ שורה וואַגאָנען רוהיג געגליטשט אויף די רעלסען. פליצים זענען די מענשען ווי משוגע געוואָרען, גענומען זיך אַלע מיטאַמאָל שטויסען צו די פערמאַכטע טירען, איינער אויפ'ן צווייטען—זיך איינאַנדער איינגעגעסען מיט די נעגעל אין די לייבער, שטום אָהן ווערטער, געוואָלט וואָס פריהער אַנטרינען פון די אויסגעשפּרייטע אָרעמס פון מלאך-המות, וואָס גייט אויף זיי, מיט אַנ'אימה'דיגער רוהיגקייט...

פונדערהויך האָבען פעקלעך אָנגעהויבען פליהען אויף די קעפּ; זענען מענשען געפאַלען, געטרעטען איינער אויפ'ן צווייטען — פערווילדעטע זיך איינגעביסען מיט די ציין. אַ טייל זענען צוגעשפרונגען צו די פענסטער, גענומען מיט זיי בלויזע הענד האַקען די שויבען, אַריינגעשטעקט די קעפּ און געבליבען הענגען איינדערלופטען מיט ציבלוטיגטע הענד...

מיטאַמאָל האָבען זיך פון אַלע זייטען, פון אַלע ווינקעלעך, גענומען טראָגען פערצווייפעלטע ספּאַזמעדיגע געשרייען — פון מענשען וואָס האָבען זיך דעריזעהן הענגען איבער'ן שוואַרצען תהום, – האָבען זיך איינגעהאָרכט, צושרויפט די געהירען...

און דאָ פליצים, איז דער גאַז פערלאָשען געוואָרען. ס'איז געוואָרען אַזוי שרעקליך פינסטער, און יעדער האָט בחוש געפיהלט די שוואַרצע פליגעל פון מלאך המות, וואָס פלאַטערן אין דער ש נ ע ל ק יי ט איבער אַלעמען....

אָבער אינמיטען דעם אַלעם, האָט חנה'ן פליצים בעהערשט עפּיס אַנ'אויסטערלישע רוהיגקייט; אַזאַ אָנגענעהמע רוהיגקייט, וואָס זי האָט שוין לאַנג-לאַנג נישט געשפירט, -האָט זיך צולייגט אויף דער נשמה, און זי האָט נישט געפיהלט קיין שרעק פאַר'ן נאָהנטען טויט, פאַר די פינסטערע אימפּציואיסטקייט, גאָרנישט האָט זי געפיהלט. זי איז געזעסען אַ ציגוי-פּגצקנאָ-ערטע אין אַ ווינקעל פון וואַגאָן, אויסגעזעהן ווי אַ שטיינערנע מצבה אויף אַ פ-יש, ערשט-פערשיט קבר.. זי האָט בלויז געשפירט איהר אייגען קליינליכקייט אינ'ם שאָטען פונ'ם גרויסען, אויפטרייסלענדען פינסטערניש—וואָס זי גייט אַקייגען... און סון דאָרטען, פון יענער

כּודוֹת׳דיגער אומבּעוואוסטקייט — האָט פּלוצים אַ צושטראַלטע בּלענדענדיגע ליכטיגקייט אַפּויסגעשפּראַצט, זי איינגאַנצען אַרומגענומען ווי אַנ׳אַרעאַל אויף וועלכען ס׳האָבּען געבּליצט פייערדיגע אותיות: אַ קרבּן... אַ קרבּן דורך טויט... האָט זי זיך מיטאַנאַל ווידער דערזעהן מיט׳ן פּאָהן אין דער האַנד, און אַרום צוטאַנצטע יודען מיט ספרי-תורות בּיים האַרצען... און זי פיהלט ווי אַלץ אין איהם טאַנצט מיט, רייכט זיך אַרויף אין דער הויך אַריבּער איבּער די פינסטערע תהומות, וואָס שפּרייטען זיך פאַר די פיס... זי דריקט אינסטינקטיוו צו צום האַרצען דאָס חומש׳ל — אַ מתנה פון דער אומבּעקאַנטער, און זי פיהלט אַז דער פאָהן אין איהר האַנד — וואַקסט, וואַקסט — שוואַרצט אַריבּער אַלעמענס קעפּ, ווי אַנ׳אַנזאַג פון אַנ׳אַנדערע וועלט... אַ קרבּן פון פערפירערישער הפקרות... אַ קרבּן פון צוּבּראָכענע עלטערן הערצער... אַ קרבּן איינע פון אַ סך... „הער, ישראל! ג—ט איז אונזער אַלמעכטיגער, ג—ט איז איינציג"!...

פינסטער... פונדערווייטענס, אויף די שוואַרצע רעלסען פון בּיידע זייטען זענען זיי געגאַנגען אויף זיך, ווי די ווילדע חיות פון אוראַלטע וועלדער — מיט צושויבּערטע שטאָלענע גזשיוועס און די שטאָלענע אויגען לעכער האָבּען געגלאַנצט מיט אַ רויטען בּלוטיגען אָפּשיין. די אָפענע מיילער האָבּען געסאַפּעט מיט קנוילען פּאַרע, געשפּריצט פייערדיגע פינקען — גרייט זיך איינצוגראָבּען איינאַנדער מיט די קאַלטע, שטאָלערנע נעגעל, גרייט צו זייען חורבּן און פערניכטונג אַלץ און אַלעמען... אָט הערט זיך דאָס קלאַפּען פון די שוואַרצע פליגלען פון טויט. אַ געשריי, אַ ווילד-פערצווייפעלט געשריי — ווי דער געבּרום פון אור-ווילדע חיות אין זייער דורשטיגקייט נאָך בּלוט, נאָך מענשען-בּלוט...

אַ קלאַפּ. אַ צושמעטערענדיגער, טויזענד-דינערנדיגער אויפקנאַל האָט אויפגעריסען די לופט, און מענשען זענען בּעטויבּטע ווילד-פערווירטע געלאָפען אין די אויסגעשפּרייטע אָרעמס פון טויט.

די שטאָלענע חיות-לאָקאָמאָטיוען, האָבּען זיך מיט אימפּעט אַ הויב געטון אויף די פאָדערשטע לאַפּעס, געאַמפּערט — און זיך מיט געוואַלד זיך אַריינגעשניטען טיף אין דער ערד, וואָס האָט זיך אַליין צופאַלען בּעגראָבּענדיג אונטער זיך צאַפּעלדיגע מענשליכע גופים, מיט זייערע ליידען, טרוימען און האָפנונגען..

... נאָך לאַנג, האָבּען זיך געטראָגען געשרייען — ווילד-פערצווייפעלט, האָבּען געשניטען הערצער — מענשען קעמפּפען מיט׳ן טויט... בּיסלעכווייז האָבּען זיי זיך קראַמפּהאַפּט פערשטיקט איינגעשטילט. צווישען צוטרייבּערטע מענשליכע גופים, איז חנה געלעגען אַ טויטע — מיט דעם ספר׳ל קראַמפּהאַפּטיג צוגעדריקט צום האַרצען...

ס׳איז געוואָרען שטיל, טויט-שטיל.

אויפ׳ן הימעל איז אַרויסגעשווימען אַ לבנה, אַ רוהיג-מלכות׳דיגע מיט אַ מאַטאָווע זילבּערנעם אָפּשיין, נאָר אַרום און אַרום האָבּען זיך געשפּיגעלט און געקרייזט רויטע, בּלוטיג-רויטע פּאַסען...

אַ רייזע אין אַ קאַלטען ווינטער=טאָג

פון יצחק שפּירא.

צו מיר אין צימער האָט די זון איהר ערשטען וואַרימען שטראַהל אַריינגעשיקט, מיין פרוי האָט דאָס פענסטער צום ערשטען מאָל היינט פריי אויפגעעפענט, מיין קליין טאָכטערל איז מיט אויגעלעך, שיינענד פאַר פרייד, אַריינגעלאָפען אין מיין צימער און האָט אויסגערופען:

— אוי, טאַטעשי, טאַטעשי, דער זומער איז דאָ, דער זומער איז דאָ!

מיט עטליכע מאָנאַט צוריק, ווען איבּערנאַכט איז דער ערשטער שניי אַרויסגעפאַלען, איז מיין טאָכטערל אין דער פריה פון בּעט אַראָפּגעשפּרונגען און האָט מיט דער זעלבּער פרייד אויסגערופען:

— אוי, טאַטעשי, זעה אַ שניי: דער ווינטער איז דאָ! דער ווינטער איז דאָ!

מיין יונג קינד פרעהט זיך מיט יעדער ענדערונג אין דער נאַטור, מיט׳ן אָנהויבּ ווינטער, ווי מיט׳ן אָנהויבּ זומער. מיך דערפרעהען שוין נישט די דאָזיגע ענדערונגען. זומער פּייניגט מיך אָהן רחמנות די היץ, ווינטער פרעסט זיך מיר איין אין די בּיינער די קעלט. אין הערבּסט דאַכט זיך מיר, אַז איך ווער פערפוילט פון די קאַלטע רעגענס, און אין פריהלינג זעה איך יעדען טאָג פערוועלקען די בּלומען, וואָס האָבּען זיך נאָר וואָס געעפענט. נעכטען האָבּען זיי געבּליהט, און ס׳האָט זיך געדאַכט אַז די גאַנצע וועלט אַרום זאָגט מיט זיי שירה, און היינט — די ערד אונטען אַרום איז ווייס פון זייערע צאַרטע אָפּגעפאַלענע הילען. ס׳ציהט זיך פאַר מיר דאָס לעבּען, ווי די בּילדער אין קאַלײדאָסקאָפּ. לאַנגזאַם, לאַנגזאַם ציהען זיך די טעג און די יאָהרען און איך ווייס פאָראויס, וואָס זיי וועלען מיר בּרענגען.

אַלץ דאָס אייגענע, אַלץ דאָס שוין געוועזענע, געזעהענע און איבּערגעלעבּטע, און איך — נאָר איין זאַך שפּיר איך אָהן אויפהער: עס נאָגט מיר אין די בּיינער. און ס׳פעהלט עפּעס וואָס מיין האַרצען, און איך ווייס אַליין נישט וואָס.

צי איז עס אפשר נישט דאָס געפיהל פון עלטער, וואָס רוקט זיך אונטער?

ניין, לויט די יאָהרען, בּין איך נאָך נישט אַלט, און זיכער בּין איך, אַז ווען איך זאָל דאָפּעלט לאַנג לעבּען, וועל איך אויך אַלט נישט ווערען, פיל געלעבּט פיל געזעהען, דאָס יאָ, אָבּער אָבּגעלעבּט און מיעד פון לעבּען, — ניין, ניין, דאָס קיינמאָל נישט.

איהר קענט דאָך דאָס יודישע פאָלק און זיינע זוהן...

וואָס זשע נאָגט בּיי מיר אַזוי אין האַרצען, און איך קאָן זיך נישט בּערוהיגען, און ווייסט נישט פון קיין פרייד?

עס ציהען זיך און ציהען זיך די טעג און די יאָהרען אָהן זין און אָהן ציעל, כ׳געדענק נישט זייער אָנהויבּ און זעה נישט זייער סוף. צי זאָל טאַקע נאָר אָט דאָס זיין דאָס לעבּען?..

פון מיין קינדהייט שווימען אַרויף פאַר מיר זכרונות. כ׳ווייס נישט, ווי אַלט כ׳בּין דעמאָלט געוועזען — דריי, צי פיער יאָהר, אָבּער דאָס, וואָס איך האָבּ איבּערגעלעבּט אין יענעם טאָג, שטעהט נאָך פאַר מיר אַזוי לעבּעדיג, אַזוי פריש ווי דאָס וואָלט פאָרגעקומען נעכטען אָדער גאָר היינט.

אין אַ ליכטיגען, אָבּער פראָסטיגען ווינטער-טאָג, האָט מיך די מאַמע מיינע אויפגעוועקט מיט אַ פרעהליכער בּשורה: געשווינד, מיין קינד, שטעה אויף; מיר פאָהרען צוגאַסט

צו דער באָבּען.

געהערט האָבּ איך די דאָזיגע ווערטער נאָך האַלבּ פערשלאָפען און מיט פערמאַכטע אויגען, אָבּער דאָס האָט מיך אַזוי שטאַרק דערפרעהט, אַז איך האָבּ געשווינד די אויגען געעפענט און דער זיסער שלאָף איז פערשוואונדען געוואָרען, כ׳בּין פון בּעט אַרויסגעשפּרונגען און צום פענסטער צוגעלאָפען, און מיט פרייד האָבּ איך אויסגערופען:

— אוי מאַמעשי, זעה ווי ליכטיג ס׳איז אין דרויסען, ווי שעהן!

די מאַמע מיינע האָט געשמייכעלט צו מיר אַזוי ליבּליך, אַז איך בּין איהר אויפ׳ן האַלז געשפּרונגען און האָבּ איהר ליבּען פנים מיט קושען בּעדעקט, כ׳בּין געוועזען אַזוי ווי אין אַ פערצויבּערטען חלום. געשווינד האָט מיך די מאַמע אָנגעקליידעט, געשווינד האָבּ איך אַ ביסעל וואַרימע מילך אויסגעטרונקען, רייסענדיג זיך מיט די אויגען צום פענסטער, וואו ס׳איז שוין געשטאַנען אַ פויער מיט זיין פערד און שפּאַן, און אָט האָט מען מיך איינגעוויקעלט אין פעלצען און אין פוטערס אַזוי, אַז נאָר די אויגען זענען בּיי מיר פריי געבּליבּען, און אָט אַזוי האָט מען מיך אין וואָגען נעבּען דער מאַמען אַריינגעוואָרפען. די מאַמע מיינע האָט פון מיר די אויגען נישט אַראָפּגעלאָזען; איך אָבּער, איך האָבּ שוין געקוקט ווייט ווייט, אויף דער אָפּענער וועלט אַרום.

דער פויער האָט אַ פרעהליכען פייף געטון דאָס, פערדעל האָט זיך פון אָרט געריהרט און בּאַלד זיך געלאָזט לויפען אַזוי, אַז בּיי מיר האָט דער אָטעם פערנומען. עס פליהען פערבּיי די הייזער, די פאַרקאַנעס מיט די נאַקעטע גאָרטען-בּיימער הינטער זיי; אָט טראָגען מיר זיך בּאַרג אַרויף, די הייזער פערשווינדען הינטער מיר; ווייט אַרום זעה איך נאָר ווייס-ווייסע פעלדער, צווישען וועלכע ס׳ציהט זיך סאַמע אין דערמיט אַ אַ שוואַרץ שנירעלע, אויף וועלכען מיר טראָגען זיך געשווינד. כ׳קוק און קוק, און מיר דאַכט זיך, אַז דאָס שנירעלע טראָגט זיך צו מיר, צו מיר, אַלץ נעהנטער, אַלץ נאָנטער; אָבּער ווען כ׳הויבּ אויף די אויגען, זעה איך, אַז דאָס שנירעלע האָט גאָר נישט קיין סוף און קיין עק. כ׳קוק ווייט אויף די ווייסע פעלדער ארום — זיי ליגען שטיל, אונבּעוועגליך אַזש בּיז צום הימעל. כ׳קוק האַרט אַרום אונזער פוהר — אָ, וואָס איז עס? אַלץ לויפט צו אונז, צו אונז, און מיר, מיר שטעהען אויף אַנ׳אָרט. עס שטעהט אויף אַנ׳אָרט די פוהר, עס שטעהט דאָס פערדעל, עס זיצט אויף זיין אָרט צו אונז מיט׳ן רוקען דער פוהרמאַן, עס זיצט אויף איין אָרט די מאַמע מיינע, אָן וועלכער איך האַלט זיך פעסט, פעסט, אין נאָר דאָס פערד העצקעט זיך און שפּרינגט אונטער, און איך ווייס גאָר נישט, וואָס איז מיט איהם דער מעהר.

— מאַמעשי קרוין, פאַרוואָס לויפט עס דער שניי צו אונז און מיר שטעהען אויף אַנ׳אָרט? פאַרוואָס העצקעט זיך דאָס פערדעל און ריהרט זיך נישט פון אָרט? לאָמיר פאָהרען ווייטער, ווייטער?

די מאַמע מיינע צולאַכט זיך און זאָגט:

— מיר פאָהרען דאָך, מיין קינד, מיר פאָהרען געשווינד, אָט זעה!

כ׳קוק און קוק, אָבּער כ׳זעה אַלץ נאָר איין זאַך; מיר שטעהען אויף איין אָרט. מיר הויבּט אָן ענדליך שווינדלען אין די אויגען, ס׳כאַפּט מיר אַ געגעץ. ס׳דאַכט זיך מיר, אַז אָט — אָט הויבּ איך אָן אויסברעכען. די מאַמע מיינט דריקט מיך צו פעסטער צו זיך און פערשטעלט מיר די אויגען מיט איהרע וואַרימע ליפּען. איך ווער אַנדרעמעלט, און מיר איז אַזוי גוט, אַזוי מחיהדיג זיס, אַז איך פערגעס אַ ווײַלע די ווייסע וועלט אַרום מיט איהר, אונענדליכע שוואַרצע שנירען, וואָס איז מיר אַזוי שטאַרק אין די אויגען געשפּרונגען, און מיט׳ן פערדעל, וואָס העצקעט זיך אויף איהם

צי דויערט עס לאַנג, צי קורץ, כ׳עפען ווידער די אויגען. אונזער פוהר טראָגט זיך געשווינד פערבּיי אַ קליין, גרין בּוימעלע, וואָס שטעהט זיך איינזאַם האַרט בּיים וועג.

— מאַמע, וואָס איז עס פאַר אַ בּוימעלע?

— אַ יונגינקע סאָסנע, מיין קינד.

— פאַרוואָס שטעהט עס עפּיס דאָ איינע אַליין?

— ס׳האָט זיך פערבּלאָנדזשעט פון ווייטען וואַלד אַרויס.— ענטפערט מיר די מאַמע, און איך הער, אַז זי שמייכעלט דערבּיי.

אָבּער אָט זעה איך ווידער בּיים וועג אַ בּוימעלע, און אָט זעה איך אַזעלכע נאָך און נאָך, און מיר דאַכט זיך, אַז דאָס האָבּען די בּוימעלעך אומישנע אויפ׳ן וועג זיך אויסגעשטעלט, כדי אונז צו בּעגריסען אויף אונזער רייזע צו דער בּאָבּען, וואָרום אַ נישט, טאָ וואָס דען טוען זיי דאָ, און ווי אַזוי קומען זיי דאָ אַהערצו?...

אָבּער וואָס איז עס?

— אוי, מאַמעשי-קרוין, זעה, די בּוימעלעך לויפען דאָך אונז אַלע אַנטקעגען, אָט-אָט וועלען זיי זיך אַריינשניידען צו אונז אין שליטען; אוי, אוי, כ׳האָבּ מורא!

— שרעק זיך נישט, — מאַכט די מאַמע מיינע, און טוליעט מיך צו ווידער צו זיך.

— צי איז דיר נישט קאַלט, מיין קינד? — פרעגט זי אַ ווײַלע שפּעטער.

— קאַלט? כ׳ווייס עפּעס!

כ׳האָבּ בּיז דעמאָלט גאָר נישט געוואוסט, וואָס הייסט קאַלט. בּיי אונז אין שטוּבּ האָט מען שטענדיג געהייצט דעם אויוועז ווינטער, און בּיים ליכטיגען אויוועז האָבּ איך ליבּ געהאַט צו שטעהן און קוקען אויף די העלע פלאַמען פייער, וועלכע שפּרינגען און טראַסקען אָהן אויפהער, און ס׳דאַכט זיך, אַז זיי זינגען עפּיס אונטער אַ מאָדנעם ניגונ׳דל, אָט ווי דער טאַטע מיינער בּרומט בּשעת ער זיצט איבּער זיין גרויסען ספר. קאַלט? ניין, מיר איז נישט קאַלט, אָבּער כ׳קאָן מיט אַנ׳אבר נישט אַ ריהר טון, און מיר דאַכט זיך, אַז מען האַלט מיך איינגעפּרעסט צווישען צוויי טירען און מען שנעלט מיר אין דער נאָז.

— מאַמעשי-קרוין, וואָס איז עס אַזוינס, זאָג, ווער שנעלט עס מיר?

ווידער טוליעט מיך צו די מאַמע מיינע צו זיך, און איך דערשפּיר איהר אָטעם אויף מיין פנים, און מיר דאַכט זיך, אַז איך זיץ אין שטוּבּ בּיים ליכטיגען אויוועז און מיר ווערט אַזוי גוט, אַזוי זיס, אַז איך פערגעס ווידער די גרויסע ווייסע וועלט אַרום...

און אָט זעה איך עפּעס אַזעלכע מאָדנע שעהנע בּילדער, און מיר ווילט זיך אויסשטרעקען נאָך זיי די האַנד, און איך קאָן נישט. איך וויל בּעטען, אַז מען זאָל זיי מיר געבּען, אָבּער איך קאָן דאָס מויל נישט עפענען, און קיין וואָרט נישט זאָגען כ׳דערשרעק זיך און כאַפּ זיך אויף. אַרום אונז איז האַלבּ פינסטער, די ווייסע פעלדער זענען פערשוואונדען געוואָרען, פון בּיידע זייטען וועג שטעהען גרויסע ריזען. ווייט, ווייט, צווישען זיי זעהט זיך אַ יונג בּוימעלע.

— מאמע, וואס איז עס אזוינס?
— א וואלד, מיין קינד, א וואלד.
— און ווער שטעהט עס דא ביים וועג?
— דאס זענען די גרויסע, אלטע ביימער.
— און צו וואס שטעהען זיי דא?
— זיי וואקסען דא, דא איז זייער ארט.
— און פארוואס וואקסען זיי נישט ביי אונז אין דערהיים?
— דארט איז צו ענג פאר זיי, אט זעה!

און איך קוק, און קוק און זעה, דער וואלד ציהט זיך ווייט, ווייט און געוויס וועט מיט איהם גאר קיין סוף נישט נעמען.

די גרויסע ריזען הויבען אן דערווייל טראגען זיך צו מיר געשווינד, געשווינד, זיי שניידען זיך מיר אין די אויגען אריין, אט דאכט זיך מיר וועלען זיי אונז דערשטיקען אינגאנצען, און איך טראכט זיך: אט דער וואלד, דער וואלד, צו וואס שטעהט ער דא, ווער ברויך איהם דען צו האבען? ער פערשטעלט דאך אונז דעם וועג!

און ס׳ציהט זיך דערווייל די צייט, און די הויכע ביימער פליהען אלץ צו אונז, צו אונז און אויף אונז, און זיי האבען גאר נישט קיין אנדער צוועק דא ווי נאר אונז צו דערשטיקען און פערניכטען. מיר ווילט זיך פון שליטען ארויסשפרינגען און אנטלויפען און איך קאן פון ארט נישט ריהרען זיך, מיר ווילט זיך ווארפען מיט קולאקעס אויף די ריזען, אבער זיי שניידען זיך מיר אין פנים אריין אזוי שטאלץ און אזוי ברייט, אז כ׳זעה דאס זיי האבען פאר מיר גאר נישט מורא.

— א, טראכט איך מיט טיפען וועהטאג,—ווען איך וואלט נאר א גרויסער געווען, דאן וואלטען זיי שוין פאר מיר מורא געהאט!..

אונזער פוהרמאן האט זיך פלוצלינג א הויב געטון, דער וואלד האט זיך נעשהינד א ווארף געטון אויף אונז, אט שניידעט ער אונז אדורך אינגאנצען און אט—א, וואס איז עס! נישטא מעהר דער פינסטערער וואלד, ווידער זעה איך נאר ווייסע פעלדער ארום, און א שווארץ שנירעלע ציהט זיך סאמע אין דערמיט, און נאר פון דער ווייטען לויפען צו אונז קליינע ביימעלעך הארט ביים שווארצען שנירעל.

און אט זעה איך ווידער, ווי מיר שטעהען אויף איין ארט, נאר וואס דאס פערד העצקעט זיך, און די ביימעלעך פראגען זיך פערביי שטיל, שטיל און גרוסען אונז אפילו גארנישט.

און די צייט ציהט זיך דערווייל, און ציהט זיך, און ס׳וויל גאר קיין סוף און קיין עק נישט נעמען, און איך זעה אלץ דאס אייגענע ארום אונז, אלץ דאס אייגענע. מיר כאפט אן א חלשות. כ׳האלט אין איין גענעצען, דער קאפ שווינדעלט מיר, און ס׳נאגט מיר שטארק אין די ביינער, ס׳פיקט מיר עפעס אין די פיס און אין די הענד, ס׳שיאכקעט מיר אונטער׳ן הארצען, און מיר ווערט נמאס דאס שווארצע שנירעל, וואס ציהט זיך אהן סוף, און די שניי-ווייסע וועלט ארום, און די גרויסע שניי-פעלדער, וואס ציהען אזש ביז׳ן מאטאווען, קאלטען הימעל, אפילו דער דינער פראסט-שטויב, וואס פליהט אין דער לופטען, און שיינט מיט די וואונדערליכסטע קאלירען, פערלירט זיין חן אין מיינע אויגען, כ׳טראכט נאר וועגען איין זאך:

— א, ווי דערלעבט מען שוין, אז דאס זאל זיך ענדיגען זאל עס שוין אמאל נעהמען א סוף.

כ׳שפיר דער מאמעס הענד ארום זיך אבער איך זעה זיי שוין מעהר נישט, כ׳וויל צו איהר רעדען, אבער כ׳קאן קיין קול נישט ארויסגעבען. און אט הער איך, ווי די מאמע מיינע פרעגט:

— צי וועט עס נאך לאנג דויערען?
— א, ס׳איז נאך ווייט! הער איך ענטפערן.
— די זון זעצט זיך דאך שוין, ס׳ווערט באלד נאכט?
— א ווינטער-טאג, ווי לאנג דויערט עס דען, מ׳שטיינס געזאגט—הער איך ווידער אנ׳ענטפער.
— אבער מיין קינד איז דאך אינגאנצען פערפרארען, גאר געשווינדער!
— נו, נו, מיר׳ן שוין פאהרען! וויא!

כ׳עפען די אויגען: א, די ביימלעך, די ביימלעך! אט טראגען זיי זיך ווידער אקעגען, שטיל און לאנגזאם; אט דרעהט זיך די וועלט ארום זיי, אוה, אוה, ווי ס׳דרעהט זיך און דרעהט זיך אהן סוף און אהן שיעור, ס׳ציהט זיך און ציהט זיך א וועלט א גאנצע, נישט כ׳געדענק שוין מעהר, ווען און וואו זי האט זיך אנגעהויבען. נישט איך ווייס, ווען און וואו זי וועט זיך ענדיגען, און איך שפיר נאר א טיפען וועהטאג פון מיין גרויסער אונמעכטיגקייט. כ׳קאן גאר נישט טון, קיין זאך נישט אונטערנעהמען, מיט קיין אבר נישט א ריהר טון, כ׳געפין זיך עפעס אונטער א גרויסער קראפט, וואס פ׳הרט מיך און טראגט מיך, נישט איך ווייס וואהין נישט איך ווייס צו וואס, כ׳בין אין איהר געוואלט און איין בין איך —

— אה, אוו, וואס בי׳ן איך עס אליין?

כ׳פערליר אינגאנצען דאס שנירעל פון מיין דענקען כ׳הער נאר ווי ס׳נאגט מיר אין אלע אברים. אט הער איך שוין דאס מעהר אויך נישט. — — — — — — — — — — — — — —

און ווען כ׳האב ווידער די אויגען געעפענט, איז ארום מיר געווען פינסטערליך; עפיס פון דערווייטען האט זיך א שיין געזעהען, ווי פון א קליין לעמפעלע. איך בין אין א בעט געלעגען און נעבען מיר איז מיין מאמע געזעסען און מיינע הענד האט זי אין איהרע געהאלטען, און עפעס א וואונדערליכע תפלה האבען איהרע ליפען געשעפטשעט.

———

שוין לאנג איז עס געווען. פול וואסערן זענען פאר מיר פון יענעם טאג אריבער. און שטענדיג, ווען איך נעם זיך דערמאנען אן אט די וואסערן און די צייטען, וועלכע איך האב אויף זייערע ברעגען געזעהען, צייטען גוטע אדער שלעכטע — שווימט פאר מיר שטענדיג ארויף מיין רייזע אין ווינטער-טאג אויף די אונענדליכע ווייסע שניי-פעלדער. ווען איך האב געמיינט, אז אלץ ארום איז נאר פאר מיר, נאר פאר מיר, און דער טאג האט זיך געצויגען אזוי לאנג, און איך בין געווען אזוי אונמעכטיג געגען איהם און געגען אלץ ארום...

און דאן דאס אויפכאפען זיך,—אבער דא הויבט זיך אן גאר א ניי קאפיטעל, און נישט יעדערער איז מעכטיג איהם צו שרייבען...

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע חברות צו זייער פערלאבונג, פרל. חי׳ אסתר זאלצבערג מיט ה׳ דזיאלאווסקי, פרל. חי׳ קאהן מיט ה׳ קאהן, פרל. פערל ערדינאסט מיט ה׳ פינטשעווסקי, פרל. חי׳ אסתר לאסקער מיט ה׳ זאממער.

שעראדז בנות אגודת ישראל

לייב פיינגאלד.

* * *

א יתום, א יתום אהן א טאטען בין איך געבליבען,
דער מלאך המות האט מיר מיין טאטען פערכאפט
און אך ווי אומעטיג איז מיר צו לעבען אהן א טאטען;
אז איך האב אזא גרויסען און הייליגען טאטען געהאט...

מיין הארץ האט א בעזונדערע טיהר
מיין נשמה האט א בעזונדערע טיהר,
וואס איז מוכן פאר׳ן טאטען
אז ער זאל קומען און קלאפען אין איהר.

און ווי נאר די נאכט טהוט קומען
ווענד איך די אויגען צו דער טיהר
און הער אז דער ווינד טרויעריג קומט.
מיין טאטע ער קומט, ער קומט...

אמונה

ווער עס האט הנאה פון די רייד אדער שריפטען פון אנ׳אפיקורס, אפילו ווען דער ענין האט גאר נישט צו טון מיט אפיקורסות, וועט ער דערפון אריינפאלען אין הרהורים וועגען עבודה זרה.

*

ווען איינער האט פערלוירען עטוואס געלד אדער א חפץ איז דאס א זיכערער סימן, אז ער איז ארונטערגעפאלען [illegible] זיין מדרגה אין אמונה.

*

א יוד מוז גלויבען אין ג—ט בדרך אמונה, נישט דורך געוויסע לאגישע בעווייזען.

*

ווער עס האלט זיך קליין איז זוכה צו האבען אמונה.

*

ווען א מענש זעהט אין עפיס א פלוצלינגע ענדערונג זאל ער קיינמאל נישט זאגען, אז דאס איז א צופאל, נאר ער זאל גלויבען אז ס׳איז בהשגחת הבורא. (רבי נחמן בראסלאווער זצ״ל).

פון חודש צו חודש

הכנות צו דער כנסי׳ גדולה היינטיגעס יאהר זאל זיך צונויפקומען די צווייטע כנסי׳ גדולה (וועלט - קאנגרעס פון „אגודת ישראל״). לויט דער איניציאטיוו פון דער יוגענד-אר-בייטס-געמיינשאפט איז געשאפען געווארען א ספעציעלער כנסי׳-גדולה-פאנד און עס וועט געפיהרט ווערען א ברייטע פראפאגאנדע פאר׳ן זאזיגען פאנד אין די אגודיסטישע קרייזען אין אלע לענדער. די לאנדסמאנשאפט פון דער אגודה אין דייטשלאנד פיהרט א קאמפיין צו שאפען אויף איהר חלק 25,000 דייטשע מארק — וויפיל וועט געבען פוילען?

אנדענק-אווענד לכבוד רבי שמשון רפאל הירש זצ״ל אין פראנקפורט. דינסטאג, די נאכט צו כ״ז טבת אינ׳ם טאג פון דער פערציגסטער יאהרצייט פונ׳ם גרויסען צדיק און געלעהרטען, דעם פראנקפורטער רב, הרב ר׳ שמשון רפאל הירש זצ״ל ארדענט איין דער פארשטאנד פון דער „יודישער רעליגיאנס-געזעלשאפט״ אין זאל פונ׳ם זאלאנישען גארטען א אזכרה, וואו ס׳וועלען אויך רעדען וועגען הירש׳ס פערזענליכקייט, זיין שיטה און זיינע ריזיגע לייסטונגען די ה״ה: הרב דר. י. מערצבאך (דארמשטאדט) „רש״ר הירש און די געגענווארט״ דירעקטאר עליאש (בארטה) „רש״ר הירש אלס ערציהער פון די יודישע יוגענד״ דאס כאר פון דער שוהל וועט זינגען אייניגע קאפיטלעך תהלים.

„בטוי״ — א נייע העברעאישע ארטאדאקסישע צייטשריפט אין תל-אביב. פערגאנגענעם חודש כסלו איז אין תל אביב ערשינען דאס ערשטע העפט פון א נייער ארטאדאקסישער צייטשריפט א.נ. „בטוי״. די צייטשריפט ווערט רעדאגירט דורך אונזער חשוב׳ן מיטארבייטער וו. לייכטער און בנימין מינץ. „בטוי״ איז זעהר געשמאקפול ארויסגעגעבען און עס געפינט זיך שוין אין ערשטען העפט א רייך פילפארביג ליטעראריש און פובליציסטיש מאטעריאל. פון בעזונדערער חשיבות זענען די מאמרים „העולים״ פון דר. נתן בירנבוים, „הכרמל״ פון וו. לייכטער (איבערגעזעצט אין יודיש דורכ׳ן מחבר ספעציעל פאר׳ן „בית יעקב״) „החרדים וארץ ישראל״ פון ר׳ יעקב ראזענהיים. אין „בטוי״ געפינט זיך אויך א רייכע אילוסטרירטע אפטיילונג.

אדרעס פון רעדאקציע: „בטוי״ תל-אביב רח׳ הרצל 56, Palestine.

אקציע פאר׳ן בוי פון בית-יעקב-סעמינאר אין לאדז די טעג זאל זיך אנהויבען א גרעסערע אקציע פאר׳ן בוי פון בית-יעקב סעמינאר אין לאדז. צו דעם צוועק קומען ספעציעל קיין לאדז די חשוב׳ע עסקנים, דער פרעזעס פון בוי-קאמיטעט ר׳ אשר שפירא און הרב טובי׳ האראוויץ. דאס לאדזער רעליגיעזע יודענטום וועט בלי ספק ארויסווייזען די געהעריגע אפפערווילליגקייט פאר׳ן גרויסען ווערק לטובת אונזער חנוך חבנות.

קהלות סובסידיעס פאר׳ן בנין פון בית-יעקב-סעמינאר די צענטראלע פון „בית יעקב״ אין קראקא האט פונאנדערגעשיקט א מעמאראנדום צו אלע קהלות פערוואלטונגען אין פוילען אריינצושטעלען אין זייערע ביודזשעטען אויפ׳ן יאהר 1929 געהעריגע סומען פאר׳ן בנין פון לעהרערין סעמינאר ב״י, וואס האלט ביים פערענדיגט ווערען. פערשטעהט זיך אז עס ליגט דער חוב אויף די ארטאדאקסישע פרנסים זיך אנצושטרענגען מיט אלע כוחות, אז ס׳זאל פון יעדער קהלה געגעבען ווערען וואס א גרעסערע סומע. עס מוז געגומען ווערען אין אכט אז אהן דער דערמאנטער צענטראלער אינסטיטוציע קאן קיין שום שטאט נישט האבען די מעגליכקייט צו גרינדען א בית יעקב שול. דער סעמינאר איז נישט קיין קראקאווער לאקאלע אינסטיטוציע, נאר א צענטראלע ערציהונגס אנשטאלט פאר אלע יודישע מיידעל-שולען פון גאנץ פוילען.

כ״ז טבת—הירש-אווענדען ביי אלע בנות-אפטיילונגען. די „בנות״ צענטראלע האט דורך א ספעציעלען צירקולאר אויפגעפאדערט אלע אפטיילונגען איינצואָרדנען אין דעם פערציגסטען יאהרצייט פון ר׳ שמשון רפאל הירש זצ״ל א אווענד געווידמעט דאס אנדענקען פונ׳ם גרויסען צדיק און געלעהרטען. די צענטראלע אר-דענט איין אינ׳ם זעלבען טאג אין לאדז, דינסטאג אווענד, די נאכט צו כ״ז טבת א קאלעקטיווע פארלעזונג פון די ה״ה ח. ד. ראזאנעס ד. ה. זילבערשטיין און א. ג. פרידענזאן, א.ד.ט. „די בעדייטונג פון הירש׳ס ספרים פאר דער יודישער טאכטער״. אויף זונטאג פ׳ וארא טרעט ארויס ה׳ פרידענזאן אין לאקאל פון „פועלי אגודת ישראל״ מיט א רעפעראט א. ד. ט. „רבי שמשון רפאל הירש און די בעדייטונג פון זיין שיטה פאר׳ן מזרח-אייראפעאישען רעליגיעזען יודענטום״.

רעאָרגאַניזירונגס-אַרבייט פון „בנות אגודת ישראל". לעצטענס איז אין לאָדז פאָרגעקומען אַ בעראַטונג פון דער בנות-עקזעקוטיווע אין וועלכע ס'האָט זיך אויך בעטייליגט די קראָקאָווער בנות-פיהרערין פרל. שטשעראַנסקא. די בעראַטונג האָט אָנגענומען אַ גאַנצע רייה בעשלוסען. צוו. אַנד. צו רופען אַ קרייז-קאָנפערענץ קיין קראָקא אויף ח' אדר א'. דער צ. ס. האָט צוגעשיקט אַ צירקולאַר צו אַלע „בנות"-גרופען וואו עס איז נישט די לעצטע צייטען פערהאַן פון זיי קיין ידיעה אין דער צענטראַלע, זיי זאָלען מודיע זיין וועגען זייער אַנטייל-נעמען אין די נאָהנטע בנות-קאָנפערענצען, סיי אין דער קראַקאָווער קרייז-קאָנפערענץ סיי אין דער לאַנד-קאָנפערענץ וואָס קומט פאָר אין לאָדז כ"ז אדר שני, אינ'ם דריטען יאָהר-טאָג פון דער ערשטער קאָנפערענץ. לויט'ן בעשלוס פון דער עקזעקוטיווע, וועלען זיך אין די קאָנפערענצען קענען בעטייליגען, די וואָס וועלען האָבען פערקויפט ביז 25 מיטגלידס-קאַרטען צו 1 דעלעגאַט און די „בנות" גרופען וואָס וועלען האָבען פערקויפט מעהר ווי 50 מיטגלידס-קאַרטען, מעהרערע דעלעגאַטינס.

נייער קורס פון קראָקאָווער בית יעקב-סעמינאַר. ר"ה שבט הויבט זיך אָן אויפסניי א צוויי יעהריגער קורס פאַר לעהרערינס. די געענדיגטע סעמינאַריסטינס (25) האָבען בעקומען דיפלאָמען און נעהמען איבער די שוין פאַר זיי בעשטימטע אַמטען אַלס לעהרערינס. אַ דאַנק דער טיכטיגער אַרבייט פון דער פעדאַגאָגישער סעמינאַר-לייטונג, גאַנץ בעזונדער פון דער דאָצענטין פרל. לאַנדסבערג, זענען אַלע לעהרערינס דורכגעדרינגען מיט'ן טיפסטען רעליגיעזען בעוואוסטזיין און די ברייטסטע מאָס ידיעות היהדות און פעדאַגאָגישער וויסענשאַפט.

ענטוויקלונג פונ'ם פערבאַנד „יהודית" אין וואַרשאָ. אַ דאַנק דעם בעקאַנטען עסקן ר' יואל אונגער, ענטוויקעלט זיך זעהר גוט דער פערבאַנד פאַר רעליגיעזער טעכטער-ערציהונג „יהודית" אין וואַרשאָ. אָנהויב היינטיגען חודש איז פאָרגעקומען אַ גרויסע פרויען-פערזאַמלונג וואו ס'איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ אינהאַלטסרייכען רעפעראַט דער טאַלאַנטפולער רעדנער ה' דוד צבי זילבערשטיין פון לאָדז. די פערזאַמלונג איז אַראָפּ מיט אַנ'אומגעהויערען ערפאָלג.

א צימער אין סעמינאַר — זאָלען שענקען די ב"י לעהרערינס. די לעהרערין חנה שפירא (קאָברין) ווענדעט זיך צו אַלע לעהרערינס, דאָס זיי זאָלען שפענדען, יעדע לויט יכולת פאַר אַ צימער אין סעמינאַר, וואָס זאָל זיין אויפ'ן נאָמען פון די אַמטירענדע לעהרערינס. פרל. שפירא לעגט פאָר אַז די אַקציע זאָל געפיהרט ווערען דורך אונזער זשורנאַל און זי שפענדעט די ערשטע 5 דאָלאַר.

....

קאָראַספּאָנדענציעס.

ראַיאָן-קאָנפערענץ פון בנות אַגודת ישראל.

אויף דער איניציאַטיוו פון צ. ס. און די בעלכאַטאָווער אָרט-גרופּע איז מוצ"ש פ' מקץ זיך פונויפגעקומען אין בעלכאַטאָוו (ביי פיאָטרקאָוו) אַ קרייז-קאָנפערענץ פון די אַרומיגע בנות-אָפּטיילונגען, ביי דער בעטייליגונג פון אַ רייה דעלעגאַטינס און פאָרשטעהער פונ'ם מענער-ראַט ביים צ. ס. אין לאָדז (די מענער אין אַ בעזונדער צימער)

די ערעפנונגס-רעדע האָט געהאַלטען די בעלכאַטאָווער לעהרערין פון דער בית יעקב-שול פרל. שטאָקמאַן, וועלכע האָט בעטאָנט דאָס אחריות פון מאָמענט און אונטערשטרייכט דעם הויפּט-ציל פון דער קאָנפערענץ, אַריינצוברענגען אַנ'אויפלעבונגס-שטראָם אין דער טעטיגקייט פון אַלע אָרט-גרופּען.

עס איז געוועהלט געוואָרען אַ פּרעזידיום פון פרל. שייער (בלאַשקי) פרל. נאָוואָמיאַסט (סטערצאָוו) און די בעלכאַטאָווער בנות-פיהרערינס, שטאָקמאַן, סטאַראָווינסקא, קאַדזיאַל און שאַטאַן.

בעגריסונגס-רעדעס האָבען דאַן געהאַלטען דער מיטגליד פונ'ם צענטראַלען מענער-ראַט, ה' פרענקעל, אין נאָמען פון דער אָרטיגער ב"י פערוואַלטונג ה' וואָלפאָוויטש און ה' גרינבלאַט א. נ. פון דער בעלכאַטאָווער אגודה.

אַ קורצע בעגריסונגס-רעדע האָט אויך געהאַלטען פרוי פרענקעל א. נ. פון דעם פרויען-קאָמיטעט ביי דער ב"י שול און פעראיין „עזרת החולים", און בעזונדער האָט בעגריסט פרל. אַראַנאָוויטש א. נ. פון די לאָדזער ב"י שילערינס און די בנות-מיטגלידערינס.

דאַן האָט ה' פרענקעל געגעבען אַנ'איבערבליק איבער דער אַרבייט פון צ. ס. און אָנגעוויזען אויף די שוועריגקייטען מיט וועלכע דער צ. ס. האָט צו קעמפען בכדי זיין אַרבייט צו קענען פיהרען.

בעריכטען איבער דער טעטיגקייט פון די אָרט-גרופּען האָבען דאַן געהאַלטען פרל. סטאַראָווינסקא (בעלכאַטאָוו) פרל. שייער (בלאַשקי) פרל. נאָוואָמיאַסט (סטערצאָוו) פרל. בענטשקאָווסקא (לאַסק) פרל. ראָזענטאַל (פאַביאַניץ) פרל ראָזענוואַלד (פיעטרקאָוו) פרל. אַראַנאָוויטש (לאָדז) א. א.

דאַן איז פאָרגעקומען אַ מיינונגס-אויסטויש איבער די פערשידענע בנות-פּראָבלעמען. אַ טייל דעלעגאַטינס האָבען קריטיקירט די צענטראַלע פאַר איהר שוואַכער אַרבייט, אַ טייל ווידער האָבען פערטיידיגט די בא"י צענטראַלע און אָנגעוויזען אַז לויט איהרע פינאַנציעלע מעגליכקייטען קאָן מען פון איהר מעהר נישט פערלאַנגען. בעיקר האָט זיך די דיסקוסיע געפיהרט איבער דעם פּלאַן פון אַרבייט פאַר די בנות-גרופּען און דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די בנות-פיהרערינס פערשטעהען אויסגעצייכענט זייערע אויפגאַבען. בפרט האָט זיך די דעבאַטע געפיהרט אַרום דער נויטיגקייט וואָס גיכער צונויפצורופען דעם לאַנד - צוזאַמענפאָהר פון בנות-אגודת-ישראל. ס'איז אויסגעדריקט געוואָרען די האָפנונג, אַז די קאָנפערענץ וועט לעזען פיל פון די עיקר-פראַגען לטובת דער ענטוויקלונג און פערשטאַרקונג פון דעם בנות-געדאַנק. עס זענען אויך אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ רייה פאָרשלאַגען, דאַרונטער אַ פאָרשלאַג, צו רעאָרגאַניזירען די שוין - עקזיסטירענדע בנות-אָפּטיילונגען און די גרינדונג פון נייע. צו דעם צוועק זאָלען זיך מתחייב זיין די בנות-פיהרערינס צו בעזוכען די שטעט און זייער אומגעגענד.

אין דער לעצטער זיצונג האָט זיך אויך בעטייליגט דער לייטער פון צ. ס. רעד. פרידענזאָן. דער לעצטער האָט אין אַ לענגערער רעדע אַרומגערעדט וועגען די רעאָרגאַניזירטע אַרבייט פון דער צענטראַלע. דער רעדנער האָט פאָרגעשטעלט די ברייטע פּלענער פון דער נאָהנטער אַרבייט, וואָס די צענטראַלע נעמט פאָר. ה' פרידענזאָן האָט אויך מיטגעטיילט דעם בעשלוס פון דער צענטראַלע, פאַר יעדען פרייז צונויפצורופען די לאַנדעס-קאָנפערענץ אינ'ם דריטען יאָהרטאָג פון דער גרינדונגס-קאָנפערענץ כ"ז אדר שני. חוץ דעם וועט נאָך אין ז' אדר א' פאָרקומען אַ קרייז-

קאָנפערענץ פון קראָקא.

צום סוף זענען אָנגענומען געוואָרען אַ רייה רעזאָלוציעס צוו. אַנד.: 1) ס'זאָל אַרויסגעגעבען ווערען דורכ'ן צ. ס. אַ איינהייטליכער אַרבייטס-פּלאַן אויפ'ן געביט פון קולטור און זעלבסט-ערציהונג 2) ס'זאָל איינגעפיהרט ווערען אַ ספּעציעלער זשעטאָן פאַר די בנות מיטגלידערינס 3) צו שאַפען אין יעדען אָרט אַ גרעסערע צאָהל שטענדיגע אַבאָנענטען פאַר'ן ב"י זשורנאַל 4) אויסצודריקען אַ דאַנק דעם צ. ס. אין לאָדז פאַר זיין פרוכטבאַרער אַרבייט.

לכבוד דער קאָנפערענץ איז אויך איינגעאָרדענט געוואָרען אין שטאָטישען זאַל אַ פייערליכע אַדאַדעמיע אונטער'ן פאָרזיץ פון פרל. נאָוואָמיאַסט, וואו מיט בעגייסטערטע רעדעס זענען אַרויסגעטרעטען לעהרערין שייער (בלאַשקי) לעהרערין שטאָקמאַן (בעלכאַטאָוו) און די בעלכאַטאָווער בנות-פיהרערינס סטאַראָווינסקא, שאַטאַן און קאַדזיעל.

די אַקאַדעמיע איז אַראָפּ מיט גרויס ערפאָלג און דער פערזאַמעלטער פרויען-עולם פון איינינע הונדערט פערזאָן האָבען מיט אָוואַציעס געדאַנקט די רעדנערינס פאַר זייערע האַרציגע ווערטער.

וואָלבראָם: אַ דאַנק אונזער ניי-אַנגאַזשירטע לעהרערין פרל. זשורקאָווסקא פערשטאַרקט זיך אונזער שול זעהר. אויך די בנות-גרופּע האָט פערברייטערט איהר טעטיגקייט. דעם דריטען טאָג חנוכה איז אינ'ם גרויסען אגודה-זאַל פאָרגעקומען אַ גראַנדיעזע פייערונג. לעהרערין פרל. זשורקאָווסקא האָט געהאַלטען אַ גייסטרייכען רעפעראַט, וועלכען די אָנוועזענדע האָבען אויפגענומען מיט שטורמישע אָוואַציעס. שילערין קלוגמאַן פון דריטען קורס האָט אויף אַ זעלטענעם אופן איבערגעגעבען די בעדייטונג פון נס חנוכה. די סימפּאַטיע אין אונזער שטאָט פאַר בית יעקב און בנות אגודת ישראל שטאַרקט זיך פון טאָג צו טאָג.

שערפּעץ: אין אונזער שטאָט ווערען געמאַכט פיבערהאַפטע הכנות צו דער ערעפנונג פון אַ בית יעקב שול. צו דעם צוועק האָבען צונויפגעזאַמעלט די היגע חשובע אגודה-עסקנים, דער קהלה פרעזעס ר' נחום טאַץ און ר' יעקב משה טייטעלבוים אַ סומע פון 1200 קזלאָטיס. בקרוב ערוואַרט מען דאָס אַנקומען פון אַ לעהרערין און דאַן וועט פאָרקומען די פייערליכע ערעפנונג אין דער היגער בית יעקב שולע. נטע פליינסקער

קאַלושין, זונטאָג פ' מקץ איז פאָרגעקומען אין אונזער שול אַ גראַנדיעזער אָוועגד וואָס איז אַראָפּ מיט אַנ'אומגעהויערן ערפאָלג. אַנ'אינהאַלטסרייכע רעדע מענינא דיומא האָט געהאַלטען די לעהרערין פרל. עטיגנער. פערשידענע דעקלאַמאַציעס האָבען געגעבען פאָלגענדע תלמידות: באַשא שאַפּירא, שרה יאַבלאָנסקא, סטאַווקאָווסקא אסתר, שרה עדעלשטיין, און נחמה מאַשלאַנסקא. דער אָוועגד האָט איבערגעלאָזט אַ טיפען רושם. די פערוואַלטונג.

גאָסטינין: אַ דאַנק דער מאַגיסטראַט-סובסידיע, וואָס ס'האָבען אויסגעפועלט פאַר דער ב"י שול די ה"ה ראַטמאַן יעקב לעווי און י. ב. אַלבערשטיין, איז אונז געלונגען צו בעקומען אַ גרעסערן לאָקאַל פאַר אונזער שול. דער חנוכת-הבית איז געפייערט געוואָרען אימפּאָזאַנט. קרוב הונדערט תלמידות (כ"י) האָבען איבערמאַרשירט פון אַלטען אין נייעם לאָקאַל דורך די גאַסען. דער רב שליט"א האָט דורכגעשניטען דאָס באַנד און דער פרעזעס פון ב"י קאָמיטעט ר' בונם לעווין האָט געהאַלטען אַ שעהנע רעדע. עס זענען געטיילט געוואָרען די קינדער זיסיגקייטען. דער שטאָטישער חזן האָט געזונגען „מזמור שיר חנוכת" און ס'זענען געהאַלטען געוואָרען בעגריסונגס-רעדע: א. נ. פון קהלת — פ. יאַקובאָוויטש, „אגודה"—מ. שעקערקא, חדר-קאָמיטעט - א. זאָנענשטיין, בנות-אג"י - פרוי פיינזילבער, פרויען-הילפס-פעראיין — פרוי ראָדזאַנאָווער, פועלי אגודת ישראל—ש. מ. לעווי, ביבליאָטעק ביי „בנות" פרל. לעווי, שילערין פיינזילבער האָלט אַ דאַנק-רעדע לכבוד די עסקנים און דערנאָך האָלט אַ גלענצענדע רעדע אונזער לעהרערין פרל. שטערן, וועלכע האָט געמאַכט אַ טיפען רושם. די שילערינס, האָבערגריץ, ליכטענשטיין, דאַנציגער, ח. לעווי, בענדער, פעלדמאַן, זאַנדמאַן האָבען אויסגעפיהרט אינטערעסאַנטע נומערן. אַ גייסטרייכע שלוס-רעדע האָט געהאַלטען ה' שייער. מיט אַ קורצער צייט צוריק האָט אונז אויך בעזוכט פרוי שענירער און דורכגעפיהרט אַנ'עקזאַמען, וואו ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען פיל פאָרטשריט פון די תלמידות. ש. ליכטער.

וולאָצלאַוועק: צום דריטען חנוכה-ליכטעל איז אין אונזער שול אויפגעפיהרט געוואָרען די היסט. פאָרשטעלונג „יהודית". דער ערפאָלג איז געוועזען אַ אונערוואַרטעטער. ביי דער געלעגענהייט האָט די פאָרזיצערין פון בית יעקב-קאָמיטעט פרוי רחל רובינשטיין געהאַלטען אַ שעהנע פראַכטפולע רעדע, אין וועלכע זי האָט אויפמערקזאַם געמאַכט איבער דעם כאַראַקטער פון אונזערע פייערונגען, וואָס האָבען אַ גאַנץ אַנדערען ציל ווי עהנליך אַזעלכע פון אַנדערע פאַרטייען. אונזער לעהרערין פרל. באַבראָווסקא האָט געהאַלטען אַ טיפזיניגען רעפעראַט מענינא דיומא ווי אויך ברייט אַרומגערעדט דאָס פּראָבלעם פון רעליגיעזען חנוך הבנות. מיר דאַנקען פון טיפען האַרצען דער פרל. באַבראָווסקא פאַר איהר מיה לטובת דער ענטוויקלונג פון אונזער שול. אויך די „בנות" אין אונזער שטאָט ענטוויקלט זיך גלענצענד אַ דאַנק דער. אָנפיהרונג פון אונזער לעהרערין. דער קאָמיטעט

פלונסק: ענדליך האָט אונזער שטאָט אויך זוכה געווען צו דער גרינדונג פון אַ בית יעקב-שול. עס האָבען געוויילט דאָ אויף אַ בעזוך די ג. פרוי שענירער און די אַנגאַזשירטע לעהרערין פאַר אונזער שול פרל. שפרה לובאַרט. די רעפעראַטען פון פרוי שענירער און פרל. לובאַרט האָבען אַרויסגערופען פיל בעגייסטערונג. אונזער שול ציילט שוין קרוב הונדערט תלמידות. כ"י). אַ בעזונדערן דאַנק גיבען מיר דעם ה' הערש לאַזענסקי און זיין פרוי פאַר זייער צייטווייליגען אָפּגעבען אַ לאָקאַל פאַר אונזער שול ביז דער פערענדיגונג פון אונזערס אַ אייגענעם בנין. מיט'ן אָנקומען פון פרל. לובאַרט האָט אויך אויפגעלעבט די בנות-אָרגאַניזאַציע אין אונזער שטאָט. ש. ש. ק.

קוטנא: זאת חנוכה האָט אונזער בנות איינגעאָרדענט אין לאָקאַל פון בית יעקב אַ העריכע פערוויילונג. עס איז געווען געדעקט אַ שעהן סערווירטער טיש און ביי געלעגענהייט האָבען געהאַלטען רעדעס פרל. קרויט א.ד.ט. „אהבת השם", פרל. פינקלער א.ד.ט. „ואהבת לרעך כמוך". פרל. מעטאַל א.ד.ט. „יהודית אַלס ביישפּיל פאַר אונז", פרל. ראַק „וואָס בעדייטען די חנוכה ליכטלעך" פרל: יעבץ ערקלערונג איבער דעם פסק: „הזורעים בדמעה ברנה יקצורו". די פערוואַלטונג

סטערצאָוו: דעם 4 טאָג חנוכה איז אין שטאָטישען טעאַטער-זאַל אויפגעפירט געוואָרען דורך אונזער בית יעקב שול די היסטאָרישע פאָרשטעלונג „יהודית". אַלס געסט צום אָוועגד זענען אויך געקומען דעלעגאַטינס פון דער בעלכאַטאָווער „בנות" מיט דער לעהרערין פרל. שטאָקמאַן בראש. אַ איינלייטונגס-רעדע האָט געהאַלטען אונזער לעהרערין פרל. נאָוואָמיאַסט, וועלכע האָט אין האַרציגע ווערטער געשילדערט די בעדייטונג פונ'ם יום-טוב חנוכה. די אויפפיהרונג פון דער פאָרשטעלונג האָט געמאַכט אויף

אַלע אָנוועזענדע אַ געוואַלדיגען איינדרוק און ס'האָבען זיך אויסגעצייכענט פאָלגענדע תלמידות: פּייוולאָוויטש, לאַפּידאָס, גליקסמאַן, ליבערמאַן, וויגאָדזקא, האַלפּערן, שיליט, קרימילאָווסקא, נאָרדמאַן און אַנד. פון טיפען הארצען גיבען מיר אַ יישר כח אונזער ג. לעהרערין פרל. גאַוואָמיאַסט פאַר איהר מסירת הנפש'דיגער אַרבייט לטובת דער פּעדאַגאָגישער ענטוויקלונג פון אונזער שול. דורך איהר איניציאַטיוו איז אויך געגרינדעט געוואָרען אין אונזער שטאָט אַ „בנות", וועכע צעלט ביז 50 מיטגלידערינס) אַ דאַנק "י) פערדינט אויך דער חשובער עסקן ה' פייוועל פּייוולאָוויטש, וועלכער שענקט אויך פיל צייט און מיה צו דערהאַלטען די עקזיסטענץ פון אונזער שול.

ד י פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג

קינצק. ענדליך איז אויך ביי אונז אין שטאָט נאָך גרויסע און שווערע מיה געלונגען צו שאַפען אַ ב"י שול פון 4 גרויסע זעהר שעהנע צימערן מיט די שענסטע איינריכטונגען, אַ דאַנק די מסירת הנפשדיגע אַרבייט פון מענער-קאָמיטעט וועלכער בעשטעהט פון הערצקי סאַנקעוויץ – אלחנן יצחק פּיטלעוויץ חיים נח אַלבערט וועלכע האָבען נישט געקאַרגט קיין מיה און געלד איז אויך געלונגען צו בעקומען זעהר אַ גוטע לעהרערין די ח' פרל. פייגא שטייער (פּראַשקא). במשך פון די 2 חדשים וואָס די שולע עקזיסטירט האָבען שוין די שילערינס ריזיגע פאָרטשריט געמאַכט, דאָס קאָנען בעשטעטיגען די אַלע וויזיטאָרען מיט דעם היגען רב שליט"א בראש וועלכע האָבען במשך די צייט בעזוכט די שולע. ווי ווייט די שולע ווערט רעספּעקטירט ביי אַלע שיכטען און קלאַסען קאָן דינען דער פאַקט אַז אַ גרויסער פּראָצענט פון די שילערינס בעשטעהן פון נישט אָרטאָדאָקסישע עלטערן. אַ אונבעשרייבליכען רושם האָט אויך געמאַכט די חנוכה-פאָרשטעלונג וועלכע די ב"י שולע האָט איינגעאָרדענט. די גאַנצע אָרטאָדאָקסיע אין אונזער שטאָט דריקט אויס די ח' לעהרערין אַ דאַנק.

א"י פ—ט—ל—א—בץ

פרזשעדבאָרז: מיר האָבען לעצטענס רעאָרגאַניזירט אונזער „בנות"-אָרגאַניזאַציע. עס איז געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג פון: לעהרערין שראַדזקא—פּאָרזיצערין, פרל. בלאַס—סעקרעטאַרין, פרל. נינצבערג — קאַסירערין, סצעריסק: און קאָרענבערג—אינקאַסענטינס, אַבראַמזאָן און פריש — ביבליאַטעקארינס. פון די עלטערע גרופּע איז געשאַפען זעוואָרען אַ ראַט וואָס בעשטעהט פון: פרוי בלאַס, לעהרערין שראַדזקא, פרוי באַרוך, פרל. אַבראַמזאָן און פרל. וועלטפרייד. — די פערוואַלטונג

וויערזבניק: ענדליך איז אין אונזער שטאָט געגרינדעט געוואָרען אַ בית-יעקב-שול. אַלס לעהרערין איז אַנגאַזשירט געוואָרען פרל. יהודית קאַמינער פון גריצע. מוצש"ק פ' תולדות איז פאָרגעקומען אַ גרויסע פרויען-פערזאַמלונג וואו פרל. קאַמינער האָט רעפערירט וועגען ציל פון דער ב"י שול. עס איז געוועהלט געוואָרען אַ פרויען-קאָמיטעט מיט פרוי הינדא ראַבינאָוויטש אין דער שפּיץ. דעם פירטען טאָג חנוכה איז פאָרגעקומען די גרינדונגס-פערזאַמלונג פון בנות אג"י. אויף דער פערזאַמלונג איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ רעפעראַט די לעהרערין פרל. קאַמינער א.ד.ט. „יהודית אַלס מוסטער פאַר די יודישע טעכטער". עס האָט אויך געהאַלטען אַ רעפעראַט דער בעקאַנטער עסקן ר' משה חיים וואַקסמאַן פון קעלץ, וועלכער האָט צופעליג דאָ געווײלט. ח' וואַקסמאַן האָט געראָפען די פערזאַמעלטע זיך צו אָרגאַניזירען אונטער דער פאַהן פון בנות אגודת ישראל. ה' חנוכה איז אויך איינגעאָרדענט געוואָרען דורך אונזער שול אַ חנוכה-אָווענד אונטער דער לייטונג פון די לעהרערין פרל. קאַמינער, דער אָווענד איז אַראָפּ מיט ערפאָלג. די „בנות" ענטוויקעלט זיך און שטעהט אין פערבינדונג מיט דער צענטראַלע אין לאָדז.

ד י פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג.

זשיכלין: אונזער ב"י שול האָט איינגעאָרדענט אַ שעהנע חנוכה-פייערונג. די חגיגה האָט זיך אָנגעהויבען מיט'ן אָנצינדען חנוכה-ליכט דורך דער שילערין רבקה וויינגאָט און דאָס כאָר האָט געזונגען „הנרות הללו". לעהרערין פרל. מאַרעק האָט געהאַלטען אַ מייסטערהאַפטע רעדע, וועלכע האָט בעגייסטערט אַלע אָנוועזענדע. דערנאָך האָבען דעקלאַמירט שעהנע חנוכה לידער די שילערינס: ציפּה ליבפריינד, שוועסטערן זיגעלמאַן, יוכבה זשיכלינסקאַ, באָראָוויאַק נאַכע און זעלדא, וואָידיסלאַווסקי, בוים, שעראַדזקא, זיגער, לייזעראָוויטש און זיידעל. אויך האָבען געהאַלטען פאָרטראַגען מענינא דיומא די שילערינס: לעווין, ליפּשיץ מאַניא און שפּרינצע, בערנשטיין, וויינגאָט, גרינבערג, לעסמאַן און זלאַטא ווילדמאַן. ביי דער יודישער בעפעלקערונג פון אונזער שטאָט איז „בית יעקב" געוואָרען דאָס געשפּרעך פון טאָג. ביי דער געלעגענהייט גיבען מיר איבער אַ דאַנק אונזער לעהרערין פרל. מאַרעק, וועלכע ווענדעט אָן פיל מיה פאַר דער ענטוויקלונג פון אונזער שול און מיר ווינשען איהר ווייטער ערפאָלג.

ב י ת - י ע ק ב - ק אָ מ י ט ע ט.

זד.-וואָלע. די 6 טע חנוכה נאַכט, האָבען מיר איינגעאָרדענט אַ פאָרשטעלונג „חנה און איהרע זיבען זוהן" וועלכע איז אַראָפּ מיט ערפאָלג. פרל. פערל שיליט האָט געהאַלטען אַ גלענצענדען גייסטרייכען רעפעראַט מענינא דיומא. מיר גיבען אַ דאַנק אונזער ג' לעהרערין פרל. טויבע און פרל. שיליט פאַר זייער אונערמידליכער אַרבייט. די מענער-פערוואַלטונג וואָס בעשטעהט פון די ה"ח: ט. ניידאַט—פּרעזעס, מ. פרענקעל—קאַסירער, נ. מ. וויינגאָט, נ. ראָזענבערג, י. ריבא, א. וואָלפאָוויטש, י. אַבראַמאָוויטש, א. גאָלדהאַמער, ב. יאָסקאָוויטש, ש. ניידאַט, — פערדינט אַ גרויסען יישר כח פאַר זייער מיטהעלפען אונזער בעוועגונג.

סעקר. ח. ר. וו יי נ ג אָ ט.

פאַרן שליסען דעם נומער האָבען מיר דערהאַלטען אַ ידיעה דאָס ענדליך איז דורך דער איניציאַטיוו פון פרל. ראָזא אויך אין וואַרשא געגרינדעט געוואָרען אַ „בנות אגודת ישראל"! — מיר ווינשען ערפאָלג.

צו אלע בנות-אפטיילונגען!

אין צוזאַמענהאַנג מיט די נאָהנטע קאָנפערענצען פון „בנות אגודת ישראל" פאָדערן מיר אויף אלע אָפּטיילונגען, דורכצופיהרען אַ ר ע אָ ר ג אַ נ י ז י ר ו נ ג ס-אַ ק צ י ע מיט דער גאַנצער ענערגיע, בכדי צו פערשטאַרקען דאָס אגודה-בעוואוסטזיין אין די רייהען פון די יודישע פרויען און טעכטער, אַזוי דאַרף אויך ביז חמשה-עשר-בשבט, אונבעדינגט דורך אַלע אָפּטיילונגען איינגעאָרדענט ווערען גענעראַל-פערזאַמלונגען (ספּעציעלע אָנווייזונגען אין אַ צירקולאַר איז געוואָרען צוגעשיקט.)

אונזערע אָפּטיילונגען דאַרפען אויך נעמען אין אַכט אַז אַזוי גוט די קרייז-קאָנפערענץ אין קראָקא (ח' אדר א') ווי די לאַנדעס-קאָנפערענץ אין לאָדז (כ"ז אדר שני) זייער ביידענס ערפאָלג זענען אָפּהענגיג אין דעם פערקויף פון די מיטגלידס-קאַרטען אויפ'ן יאָהר פ"ט.

די מיטגלידס-קאַרטע פון „בנות" בעדייט פאַר דער יודישער פרוי און פרל. אַזוי ווי דער תרומת חבר פון „אגודת ישראל" פאַר יעדען רעליגיעזען יוד. דעריבער, מוז אונזער מיטגלידס-קאַרטע אויסגעקויפט ווערען דורך יעדער יודישער רעליגיעזער פרוי און ס'איז דער חוב פון די בנות-עסקנות צו בעזוכען אַלע יודישע הייזער, אויפקלערען דעם אגודה אידעאַל און אָנווייזען אויף דער הייליגער פליכט פון די יודישע פרויען, אַנטייל צו נעמען אין דער היסטאָרישער רעליגיעזער אויפלעבונגס - בעוועגונג.

עס דאַרף אונז תיכף מיטגעטיילט ווערען וועלכע אָרט-גרופּע ס'האָט שוין אָנגעהויבען פיהרען די אַקציע און די יעניגע וואָס פעהלט אויס מיטגלידס קאַרטען, דאַרפען די זעלבע בעשטעלען און זיי וועלען גלייך געשיקט ווערען.

צענטראַלע „בנות אגודת ישראל" אין פוילען.

אלע אנוועזענדע א געוואלדיגען איינדרוק און ס'האבען זיך אויסגעצייכנט פאלגענדע תלמידות: פייוולאוויטש, לאפיראס, גליקסמאן, ליבערמאן, וויגאדזקא, האלפערן, שיליט, קרימילאווסקא, נארדמאן און אנד. פון טיפען הארצען גיבען מיר א יישר כח אונזער ג. לעהרערין פרל. גאוואמיאסט פאר איהר מסירת הנפש'דיגער ארבייט לטובת דער פעדאגאגישער ענטוויקלונג פון אונזער שול. דורך איהר איניציאטיוו איז אויך געגרינדעט געווארען אין אונזער שטאט א „בנות", וועלכע צעלט ביז 50 מיטגלידערינס) א דאנק "י) פערדינט אויך דער השובער עסקן ה' פייוועל פייוולאוויטש, וועלכער שענקט אויך פיל צייט און מיה צו דערהאלטען די עקזיסטענץ פון אונזער שול.

די פערוואלטונג

קינצק. ענדליך איז אויך ביי אונז אין שטאט נאך גרויסע און שווערע מיה געלונגען צו שאפען א ב"י שול פון 4 גרויסע זעהר שעהנע צימערן מיט די שענסטע איינריכטונגען, א דאנק די מסירת הנפשדיגע ארבייט פון מענער-קאמיטעט וועלכער בעשטעהט פון הערצקי סאנקעוויץ — אלחנן יצחק פייטלעוויץ חיים נח אלבערט וועלכע האבען נישט געקארגט קיין מיה און געלד איז אויך געלונגען צו בעקומען זעהר א גוטע לעהרערין די ה' פרל. פייגא שטייער (פראשקא). במשך פון די 2 חדשים וואס די שולע עקזיסטירט האבען שוין די שילערינס ריזיגע פארטשריט געמאכט, דאס קאנען בעשטעטיגען די אלע וויזיטאטארען מיט דעם היגען רב שליט"א בראש וועלכע האבען במשך די צייט בעזוכט די שולע. ווי ווייט די שולע ווערט רעספעקטירט ביי אלע שיכטען און קלאסען קאן דינען דער פאקט אז א גרויסער פראצענט פון די שילערינס בעשטעהן פון נישט ארטאדאקסישע עלטערן. א אונבעשרייבליכען רושם האט אויך געמאכט די חנוכה-פארשטעלונג וועלכע די ב"י שולע האט איינגעארדענט. די גאנצע ארטאדאקסיע אין אונזער שטאט דריקט אויס די ה' לעהרערין א דאנק.

א"י פ—ט—ל—א—בין

פרזשעדבארז: מיר האבען לעצטענס רעארגאניזירט אונזער „בנות"-ארגאניזאציע. עס איז געוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג פון: לעהרערין שעראדזקא — פארזיצערין, פרל. בלאס סעקרעטארין, פרל. נינאבערג — קאסירערין, סצעריסק און קארענבערג — אינקאסענטינס, אבראמזאן און פריש — ביבליאטעקארינס. פון די עלטערע גרופע איז געשאפען געווארען א ראט וואס בעשטעהט פון: פרוי בלאס, לעהרערין שעראדזקא, פרוי באהוק, פרל. אבראמזאן און פרל. וועלטפרייד. — די פערוואלטונג

וויערזבניק: ענדליך איז אין אונזער שטאט געגרינדעט געווארען א בית-יעקב-שול. אלס לעהרערין איז אנגאזשירט געווארען פרל. יהודית קאמינער פון גריצע, מוצש"ק פ' תולדות איז פארגעקומען א גרויסע פרויען-פערזאמלונג וואו פרל. קאמינער האט רעפערירט וועגען ציל פון דער ב"י שול. עס איז געוועהלט געווארען א פרויען-קאמיטעט מיט פרוי הינדא ראבינאוויטש אין דער שפיץ דעם פירטען טאג חנוכה איז פארגעקומען די גרינדונגס-פערזאמלונג פון בנות אג"י. אויף דער פערזאמלונג איז ארויסגעטרעטען מיט א רעפעראט די לעהרערין פרל. קאמינער א.ד.ט. „יהודית אלס מוסטער פאר די יודישע טעכטער" עס האט אויך געהאלטען א רעפעראט דער בעקאנטער עסקן ר' משה חיים וואקסמאן פון קעלץ, וועלכער האט צופעליג דא געווײלט. ה' וואקסמאן האט גערופען די פערזאמעלטע זיך צו ארגאניזירען אונטער דער פאהן פון בנות אגודת ישראל. ה' חנוכה איז אויך איינגעארדענט געווארען דורך אונזער שול א חנוכה-אווענד אונטער דער לייטונג פון די לעהרערין פרל. קאמינער, דער אווענד איז אראפ מיט ערפאלג. די „בנות" ענטוויקעלט זיך און שטעהט אין פערבינדונג מיט דער צענטראלע אין לאדז.

די פערוואלטונג.

זשיכלין: אונזער ב"י שול האט איינגעארדענט א שעהנע חנוכה פייערונג. די חגיגה האט זיך אנגעהויבען מיט'ן אנצינדען חנוכה-ליכט דורך דער שילערין רבקה וויינגאט און דאס כאר האט געזונגען „הנרות הללו". לעהרערין פרל. מארעק האט געהאלטען א מייסטערהאפטע רעדע, וועלכע האט בעגייסטערט אלע אנוועזענדע דערנאך האבען דעקלאמירט שעהנע חנוכה לידער די שילערינס: ציפה ליבפריינד. שוועסטערן זיגעלמאן, יסכה זשיכלינסקא, בארעוויאק נאכע און זעלדא, וואוידיסלאווסקי, בוים, שעראדזקא, זיגער, לייזעראוויטש און זיידעל. אויך האבען געהאלטען פארטראגען מענינא דיומא די שילערינס: לעווין, ליפשיץ מאניא און שפרינצע, בערנשטיין, וויינגאט, גרינבערג, לעסמאן און זלאטא ווילדמאן. ביי דער יודישער בעפעלקערונג פון אונזער שטאט איז „בית יעקב" געווארען דאס געשפרעך פון טאג. ביי דער געלעגענהייט גיבען מיר איבער א דאנק אונזער לעהרערין פרל. מארעק, וועלכע ווענדעט אן פיל מיה פאר דער ענטוויקלונג פון אונזער שול און מיר ווינשען איהר ווייטער ערפאלג.

בית-יעקב: קאמיטעט.

זד. וואלע. די 6 טע חנוכה נאכט, האבען מיר איינגעארדענט א פארשטעלונג „חנה און איהרע זיבען זוהן" וועלכע איז אראפ מיט ערפאלג. פרל. פערל שיליט האט געהאלטען א גלענצענדען גייסטרייכען רעפעראט מענינא דיומא. מיר גיבען א דאנק אונזער ג' לעהרערין פרל. טויבע און פרל. שיליט פאר זייער אונערמידליכער ארבייט. די מענער פערוואלטונג וואס בעשטעהט פון די ה"ה: ט. ניידאט — פרעזעס, מ. פרענקעל — קאסירער, נ. מ. וויינגאט, נ. ראזענבערג, י. ריבא, א. וואלפאוויטש, י. אבראמאוויטש, א. גאלדהאמער, ב יאסקאוויטש, ש. ניידאט, — פערדינט א גרויסען יישר כוח פאר זייער מיטהעלפען אונזער בעוועגונג.

סעקר. ה. ר. וויינגאט.

פארן שליסען דעם נומער האבען מיר דערהאלטען א ידיעה דאס ענדליך איז דורך דער איניציאטיוו פון פרל. ראזא אויך אין ווארשא געגרינדעט געווארען א „בנות אגודת ישראל"! — מיר ווינשען ערפאלג.

צו אלע בנות-אפטיילונגען!

אין צוזאמענהאנג מיט די נאהנטע קאנפערענצען פון „בנות אגודת ישראל" פאדערן מיר אויף אלע אפטיילונגען, דורכצופיהרען א רעארגאניזירונגס-אקציע מיט דער גאנצער ענערגיע, בכדי צו פערשטארקען דאס אגודה-בעוואוסטזיין אין די רייהען פון די יודישע פרויען. אזוי טעכטער, אזוי דארף אויך ביז חמשה עשר בשבט אינגעזונגט דורך אלע אפטיילונגען איינגעארדענט ווערען גענעראל פערזאמלונגען ספעציעלע אנווייזונגען אין א צירקולאר איז געווארען צוגעשיקט.

אינזערע אפטיילונגען דארפען אויך נעמען אין אכט אז אזוי גוט די קרייז-קאנפערענץ אין קראקא (ה' אדר א') ווי די לאנדעס קאנפערענץ אין לאדז (כ"ז אדר שני) זייער ביידענס ערפאלג זענען אפהענגיג אין דעם פערקויף פון די מיטגלידס קארטען איבער'ן יאהר פ"ט.

די מיטגלידס קארטע פון „בנות" בעווייזט פאר דער יודישער פרוי און פרל. אזוי ווי דער תרומת חבר פון „אגודת ישראל" פאר יעדען רעליגיעזען יוד, דעריבער, מוז אינזער מיטגלידס-קארטע איינגעקויפט ווערען דורך יעדער יודישער רעליגיעזער פרוי און ס'איז דער חוב פון די בנות-עסקנות צו בעזוכען אלע יודישע הייזער, איינקלערען דעם אגודה אידעאל און אנווייזען אויף דער הייליגער פליכט פון די יודישע פרויען, אנטייל צו נעמען אין דער היסטארישער רעליגיעזער אויפלעבונגס בעוועגונג.

עס דארף אינז תיכף מיטגעטיילט ווערען וועלכע ארט גרופע ס'האט שוין אנגעהויבען פיהרען די אקציע און די יעניגע וואס פעהלט אויס מיטגלידס קארטען, דארפען די זעלבע בעשטעלען און זיי ווערען גלייך געשיקט ווערען.

צענטראלע „בנות אגודת ישראל" אין פוילען.

לעמבערג: אין חודש מרחשון האט ביי אונז אין שטאט געוויילט דער ה' יאקיבזאן פון האמבורג, וועלכער האט דורכגעפיהרט א זאמעל אקציע פארן בית יעקב סעמינאר. ה' יאקיבזאן איז אויך ארויסגעטרעטען אויף א גרויסער פראפאגאנדע פערזאמלונג אין זאל פון יד חרוצים. זיין רעפעראט האט געהאט א אונבעשרייבליכען ערפאלג.

לוי לוסטיג.

טארנאפאל: אויף דער איניציאטיוו פון דער היגער בית יעקב-שול מיט דער לעהרערין פרל. ט. גאלדבלאט בראש, איז זונטאג דעם צווייטען טאג חנוכה, איינגעארדענט געווארען א גראנדיעזער חנוכה-אווענד, אין וועלכען ס'האבען אנטייל גענומען די ב"י שילערינס. בעזונדערס האבען זיך אויסגעצייכנט מיט דעקלאמאציעס: רעלא באב"ד, (אלס „יהודית") ב. זמורה (מתתיהו) ה. וועקסלער, ד. מארדער ח. אייכענבוים, ל. ווייסהאר א' לבוב. דער אווענד, צו וועלכען ס'זענען געקומען זעהר צאהלרייך פיל פרויען פון דער היגער אנגעזעהענער געזעלשאפט, איז אויסגעפאלען זעהר אימפאזאנט און האט געבראכט א שעהנע הכנסה לטובת דער בית יעקב שול.

ש. ז.

טשארטקאוו, מוצש"ק פ. מקץ האט די היגע בית יעקב שול איינגעארדענט א אימפאזאנטען חנוכה-פעסט, אין גרויסען זאל פון האטעל „בריסטאל", ביי מאסענהאפטער בעטייליגונג פון פרויען. די לעהרערין פרל. טייטעלבוים האט געהאלטען א גייסטרייכען רעפעראט איבער דעם נס חנוכה, דאן דעקלאמירען צוויי שילערינס אין העברעאיש און יודיש. גלענצענד איז אויך אויסגעפאלען דער דיאלאג „דאס קריגעל אייל" אין דאס געזאנג פון קינדער-כאר „מעוז צור" און „אין כאלקנו", אין שטאט האט הערשט א שטארקע בעגייסטערונג פאר דעם ערשטען געלונגענעם אויפטריט פון דער ערשט נישט לאנג געגרינדעטער בית יעקב שולע.

צבי גייזלער

דאברומיל: אינזער ב"י האט איינגעארדענט א גראנדיעזען חנוכה אווענד אין זאל „דאם נארודני". לעהרערין פרל. רבקה לויפער האט געהאלטען א גלענצענדען רעפעראט מענינא דיומא, וועלכער איז בעגלייט געווארען מיט שטורמישע אפלאדיסמענטען. דערנאך האבען די שול-קינדער אויפגעפיהרט פערשידענע אינטערעסאנטע נומערן, וועלכע האבען געהאט גרויס ביפאל. אויסגעצייכנט האבען זיך די שילערינס: ש. צירקעל, טויבע טייטעלבוים, ע. האבער, פ. סאלעס, ב. גליך, ר. פייט, א. הירשהויט ל. הירשהויט, ח. פריי, ד. הענדלער, פ. גלאזבערג, ח. לווער, א. קערזעל, ר. קאץ, ט. פריירעס, י. גלאנצלאן, מ. ראנער, ז. ריכטער, ר. טעפער, ה. חערצליך, ל. טעפער, ח. גרויער, ש. שערץ, און ל. פינטער. אונזער ג. לעהרערין פערדינט א. אויפריכטיגען דאנק פארן צוזאמענשטעלען דעם אווענד, וואס איז געווען א אמת'ע מאניפעסטאציע פארן ב"י געדאנק אין אונזער שטאט.

חשד שחומי

נאוו-סאנץ: א דאנק דעם בעזוך פון דער קראקאווער בנות-פיהרערין פרל. ל. שעזראנסקא איז אין אינזער שטאט געגרינדעט געווארען א בנות-ארגאניזאציע, וועלכע צעהלט קיוב 100 מיטגלידערינס (כ"י). סוף תשרי ה. י. איז פארגעקומען די גענעראל-פערזאמלונג. פרל. קויפמאן עפענט די פערזאמלונג אין האלט א בציכטס רעדע איבער דער שוין דורכגעפיהרטער טעטיגקייט אין עס ווערט איינשטימיג געוועהלט אלס פארזיצערין די ג. פרוי זעמזן, אלס ביי-זיצענדע פרל. שאצער, פרל. האלבערשטאם און אלס סעק-רעטארינס פרל. קויפטייל אין פרל. ראטענבערג. פרוי זעהמאן האלט דאן א לענגערע אינהאלטס-רייכע רעדע א.ד.ט. „די ראלע פון דער יודישער פרוי אין דער פערגאנגענהייט אין אין דער געגענווארט". דאן קומען אויך פאר רעפעראטען פון פרל. מ. קלאזהאלץ, ש. ביקסבוים, ש. קאנדעל און פר. ראטענבערג. נאך די רעפעראטען ווערט פערארדנט אנ-הספקה און עס ווערען געוועהלט די אבגעגעבענע שטימען און די וואל גיט פאלגענדען רעזולטאט: אין דער פערוואלטונג: פרוי זעהמאן, פרל. שאנצער, פרל. האלבערשטאם, פרל. בוקסבוים. פרל. בערלינער פרל. שטיין און פרל. קאנדעל. ביבליאטעק קאמיסיע: ס. בוקסבוים. ק. פינק, ש. קאהן, ר. אמסטערדאם, ש. ווידאווסקא. פילאנטראפישע קאמיסיע: נ. נוטעל, פ. פינדער, ט. הענענבערג. מ. שעהנגוט, ש. קארן. בכלל ענטוויקעלט זיך אינזער ארגאניזאציע גלענצענד גוט. אין עס פערדינט א בעזונדערס שטארקען דאנק אונזער פארזיצערין פרוי זעהמאן פאר איהר אונערמידליכער ארבייט און אפפערווילינקייט.

די פערוואלטונג

קאברין. זונטאג ב' חנוכה האט אונזער שול איינגעארדענט א אימפאזאנטע חגיגה. די פייערונג האט געעפענט דער סעקרעטאר ה' קאמיעניעצקי. דאן האבען די שילערינס אונטער דער לייטונג פון אונזערע לעהרערינס חנה שאפירא און ג. פינטשעווסקא אויפגעפיהרט פערשידענע נומערן אין העברעאיש יודיש אין פויליש. צום סוף האט פרל. שאפירא געהאלטען א שעהנע הארציגע רעדע וועגען דעם מחות פון חנוכה. דעם 6 טאג חנוכה איז פארגעקומען א אלגעמיינע בחינה אין אינזער שול אין דער אנוועזענהייט פון היגען רב ה"ה"ג ר' פסח פרושקין אב"ד און הרה"ג ר' נח וויינבערג, מיטגלידער פון דער אגודת-פערוואלטונג ווי אויך פרנסים. די ווירקליכקייט האט איבערגעשטיגען אלע ערוואַרטונגען. די בוחנים זענען געווען ענטציקט פון די תשובות וואס די תלמידות האבען געגעבען אויף אלע פראגען. אינזער פעדאגאגישער-ראט פערדינט א הארציגען יישר כח פאר זייער מיה, וואס זיי גיבען איועק אונזער בית יעקב. אזוי דאס אינזער שול איז א מוסטער פון א רעליגיעזער טעכטער-שול אויף די קרעסען.

א קאברינער

דראבין: מיט א קורצע צייט צוריק איז אין אונזער שטאט געגרינדעט געווארען א בנות-אפטיילונג, וועלכע האט זיך געשטעלט אין פערבינדונג מיט דער צענטראלע אין לאדז. אין דער גרינדונגס-פערזאמלונג האט זיך אויך בעטייליגט פרל. שפיגעל פון ראטשוינז. דינסטאג פ' נח האט אונזער שטאט בעזוכט די ג. פרוי שניירער אין דער בעגלייטונג פון דער לעהרערין פרל. פיטאן, וועלכע האט איבערגענומען דעם אמט פון לעהרערין אין אונזער שול. די געסט זענען ארויסגעטרעטען מיט גלענצענדע רעפעראטען איבער די צילען און אויפגאבען פון בית יעקב און בנות אגודת ישראל.

ר. שיטקא.

בלאשקי: דעם פארגאנגענעם חנוכה האבען מיר אפגעהאלטען כמעט יעדען אווענד פערזאמלונגען און חברות-שמועסען ווי אויך פארטיילונגען. דעם ערשטען שבת חנוכה האט געהאלטען א רעפעראט אונזער בנות-פארזיצענדערין פרל. טרויבע א.ד.ט. „העלעניזם און יודענטום". זונטאג איז פארגעקומען א עפענטליכער אווענד און הגם, אינדרויסען איז געווען זעהר א פיל וועטער און שניי-זאווייערוכע איז פארט געקומען אנ'עולם וועלכער האט איבערגעפילט דעם זאל. דאס פראגראם איז געווען זעהר רייך צוזאמענגעשטעלט. ביי די שילערינס האבען זיך אויסגעצייכנט מיט זייער דעקלאמירען הערליכע לידער. אויך איז אונזער לעהרערין פרל. שייער ארויסגעטרעטען מיט א גייסטרייכען רעפעראט מענינא דיומא. עס איז אויך א צווייטען טאג ווידער אפגעהאלטען געווארען א ספעציעלע זיצונג צו פערשטארקען די בנות-טעטיגקייט; ס'איז געשאפען געווארען א פרעסע-קאמיסיע פון פרל. ה, קאמינער, מ. לעווקאוויטש און פרל. ראקאאן. א ספעציעלער אווענד איז געווען געווידמעט א ליטעראטור-שמועס פון ארטיקלען וואס זענען געווען געדרוקט אין זשורנאל. דעם לעצטען שבת חנוכה איז פארגעקומען א געטייגזאם „שלש-סעודות" אין ביז שפעט אין אווענד האבען מיר געמיטלעך פערברענגט.

א בלאשקערין.

Łódź Styczeń 1929 r. Cena 85 gr. Rok VI, zeszyt 4 (38).

„BAJS JAKOW" (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow" Łódź, Aleksandrowska 28.

איינציגער אָרטאָדאָקסישער קינדער-זשורנאַל

„קינדער-גאַרטעז" № 15

שבט-אויסגאַבע — 36 זייטען — פרייז 40 גר.

דער „קינדער-גאָרטען" האָט זיך שוין פון לאַנג קונה שם געווען, אַלס דאָס אָנציהענדסטע לייען-ביכעל פאַר אונזערע שול-קינדער. אין „קינדער-גאָרטען" געפונען זיך שיינע, מעשה'לעך, בילדלעך, לידלעך א. אַ. וו. פון בעזונדערער חשיבות האָט די בעשרייבונג פונ'ם לעבען און שאַפען פון בעל-שם-טוב, אין שבט-נומער געפונט זיך אויך דאָס בילד פון בעש"ט, וואָס דרוקט זיך אין פאָרטזעצונגען, געשריבען אין אַ לייכטער קינדער-שפראַך. אין „קינדער-גאָרטען" בעטייליגען זיך די אויטאָריטעטסטע אָרט. פעדאַגאָגען און שריפטשטעלער — שוין נישטאָ כמעט קיין איין בית-יעקב-שול, וואו אונזער קינדער-זשורנאַל ווערט נישט געלייענט.

בעשטעלונגען ווערען פינקטליך אויסגעפיהרט. ביי 20 עקז. קאָסט דער ק. ג. נאָר 30 גר.

אַדרעס פאַר בריף:

Red. „Bajs Jakow" Łódź, skrz. poczt. 146.

אַדרעס פאַר געלד: P. K. O. 65.613

אַ האַרציגען מזל טוב ווינש איך דעם ה'
פישל קאזלאווסקי און פרוי צום געבורט פון
זייער ניי-געבוירען זוהנעלע. זאָל עס
אייך גרינג ערציגען ווערען.

שמעון גרינבערג.

לכבוד דער 40-טער יאָהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל ערשיינט אין דער פוילישער שפראַך

„דער יודישער שבת"

פון הירש'ס שריפטען צייכענט זיך אויס „דער יודישער שבת" מיט זיין לייכטען סטיל און אָנציהענדער פאָרם. די פוילישע איבערזעצונג איז געמאַכט דורך אַ גוטע ליטעראַרישע פעדער און ס'ווערט מיט פיל זאָרגפעלטיגקייט אָפגעהיטען דער אָריגינאַל. אַ שעהן פאָרוואָרט גיט אויך צו דער איבערזעצער פאַר די פויליש-לייענער. אין בוך איז אויך פאַרהאַן דאָס בילד פון מחבר.

דאָס ערשטע בוך וועגען אַזאַ געוואַלטיג יהדות פראָבלעם ווי „שבת" אין פויליש וועט זיין „דער יודישער שבת".

פרייז 2 זלאָטעס אַנ'עקזעמפלאַר.

פאַר אַבאָנענטען וואָס האָבען איינגעצאָהלט פאַר'ן קוואַרטאַל טבת-אַדר פריהעראויס איז דער פרייז נאָר 95 גר.

אהן געלד פריהעראויס ווערט נישט געשיקט!

אַ האַרציגען מזל-טוב ווינש איך דעם ה'
שמואל גרוניס און פרוי צו דער בר-מצוה
פון זייערע צוויי זוהן.

שמעון גרינבערג.

בברכת מז"ט חמה ונלבבה אני מברכת את ידידתי החשובה מרת יענטיל ראבינאָוויטש בת אדמו"ר שליט"א מקאָברין לארושיה עם ב"ג אדמו"ר שליט"א מלאָמאז בשעדליץ, יהי"ר שדרכה תהי' סוגה בשושנים ויזרח מזלה כשמש בצהרים.

המורה מה„בית יעקב" מקאָברין

חנה שפירא.

כבר הופיע חוברת א' של הירחון

„יבנה"

בהשתתפות טובי הרבנים והסופרים עם תוכן עשיר ורב מענין: א) אל הקוראים — *.* ב) יבנה ותקופתה — ש. ז. שפירא. ג) לחקר דברי חז"ל — הרב טובי' יהודה גוטנטג. ד) נימוס וגזע — משה לייטר. ה) הדת והמוסר — דר. נתן בירנבוים. ו) געגועי הנפש — מ. י. גוטמן. ז) הסוד הנעלם (ציור) — ש. ד. מייזלש. ח) ניצוצי מחשבה — ש. ז. שפירא. ט) תפלת חסידים (שיר) — שמואל נדלר. י) לפנות ערב (שיר) — א. מ. ערליך. יא) תולדות הספרות העברית — שמואל נדלר. יב) טיולים בספרות ישראל-סבא — הרב נחום גוטמן. יג) סקירת ספרים. יד) מודעות.

תנאי החתימה: לשנה 8 זהובים, לחצי שנה 4 זהובים, גליון 75 גרוש. בחוץ לארץ: לשנה 2 דולר, לחצי שנה 1 דולר, גליון בודד 20 סנט.

כל ספר הנשלח להמערכת, יודפס לו מודעה בהירחון.

האדריסה לכספים ומכתבים:

Redakcja „Jawne", Lwów, Zolkiewska 25/II.

אנו משתתפים בצערו של חברנו הכי נכבד חבר לועד אגודת ישראל דעירנו וחבר לועד המרכזי של אגודת ישראל בפולניא, ראש הקהל ויועץ העיר כש"ת מו"ה ר' נחמן דוד נ"י בירמאן לפטירת אחותו החשובה והצנועה שרה נ"ע וולאדאווסקי.

בעבודתו הצבורית לטובת היהדות החרדית ימצא תנחומים.

המנחמים

ועד אגודת ישראל בקוברין
ועד בית יעקב.

הנני משתתף בצערו של ידידי היקר הסופר הנעלה והמצוין מר לייבל פיינגולד נ"י, אביו הרה"ח מהור"ר

יעקב ז"ל

בעבודתו המסורה על שדה ספרותנו הצעירה ימצא תנחומים.

ידידו א. ג. פרידנזון

פון דער רעדאקציע.

צוליב טעכנישע סבות געפונט זיך נישט אין היינטיגען נומער דער פוילישער טייל, מיר גיבען אָבער די-זעלבע צאהל זייטען. בעיקר קומט נישט אין היינטיגען העפט דער פוילישער טייל, דערפאַר, וואָס מיר זענען געצווינגען געווען אָפצוגעבען מעהר פלאַץ פאַר ידיעות און קאָרעספאָנדענציעס.

Red. i wyd. Lezer Gerszon Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga Łódź, Wschodnia 45. tel. 31-90.